

FINANSTILSYNET

THE FINANCIAL SUPERVISORY
AUTHORITY OF NORWAY

Offentlig versjon

Resultatrapport for finansinstitusjoner

1.-3. kvartal 2015

Dato:
3.12.2015

SEKSJON/AVDELING:
BAFO/ANRAP

Innhold

INNHold	3
1 HOVEDINNTRYKK	4
2 MAKROØKONOMISK BAKGRUNN	6
3 NORSKE OG NORDISKE FINANSKONSERN	10
NORSKE FINANSKONSERN	10
NORDISKE FINANSKONSERN	11
4 KREDITTINSTITUSJONER	14
BANKER	14
FINANSIERINGSSKAPER	24
5 FORSIKRING	28
LIVSFORSIKRINGSSKAPER	28
SKADEFORSIKRINGSSKAPER	32
6 RESULTAT OG BALANSE FOR HVER BRANSJE	36
7 TABELLER FOR GRUPPER	41
BANKER	41

Redaksjonen ble avsluttet 18.november 2015. Alle tall er foreløpige, og det tas forbehold om endringer.

Kilde for alle tall er Finanstilsynet, så fremt annet ikke er angitt.

1 Hovedinntrykk

Veksten i BNP for Fastlands-Norge var 1,2 prosent (annualisert) i første halvår 2015. Nedgangen i oljepris fra andre halvår 2014 har medført markert nedgang i etterspørselen fra petroleumsrelaterte næringer. Bruttoinvesteringene i Fastlands-Norge gikk ned med 2,4 prosent i første halvår, den svakeste utviklingen siden 2010. Kronesvekkelsen de siste årene har gunstig effekt på norsk næringslivs konkurranseevne, og eksporten av tradisjonelle varer økte med 3,3 prosent i første halvår. Arbeidsledigheten (AKU) har steget fra 3,8 prosent ved siste årsskifte til 4,6 prosent i august. Innenlandsk kredittvekst (K2) var 5,6 prosent ved utgangen av september. Husholdningenes kredittvekst (K2) var 6,4 prosent. Vekstraten har vært nær uendret de siste fire månedene, og høyere enn nominell inntektsvekst. Kredittveksten til ikke-finansielle foretak (K2) var 3,8 prosent. Den sterke boligprisveksten de siste årene fortsatte i første halvår 2015, men så langt i andre halvår har prisutviklingen vært mer moderat. Tolvmånedersveksten var likevel fremdeles 5,6 prosent ved utgangen av oktober, med betydelige regionale forskjeller. Aksjemarkedene, både nasjonalt og internasjonalt, har hatt en svakt negativ utvikling etter tre kvartaler. Etter utgangen av tredje kvartal har det derimot vært positiv utvikling i de fleste markeder. Lange statsrenter er generelt på historisk lave nivåer, etter en nedgang også i inneværende år. Etter utløpet av tredje kvartal har de lange rentene i Euro-området, USA og Norge igjen økt noe. Den norske kronen svekket seg ytterligere i tredje kvartal, mot de fleste valutaer, men har styrket seg noe etter utgangen av kvartalet. Oljeprisen var 48 dollar fatet ved utgangen av september, etter en nedgang siste kvartal på 24 prosent. Prisen har sunket ytterligere så langt i fjerde kvartal.

Bankene oppnådde et resultat før skatt på 43 mrd. kroner etter tre kvartaler i 2015, noe som var 3 prosent høyere enn året før. Sett i forhold til gjennomsnittlig forvaltningskapital sank resultatet svakt, til 1,2 prosent. Egenkapitalavkastningen var 12,6 prosent, nær 2 prosentpoeng lavere enn i samme periode i fjor. Noe av nedgangen forklares av at bankene hadde store gevinster på salget av Nets Holding i 2014. Netto renteinntekter var 8 prosent høyere enn året før, men nær uendret sett i forhold til forvaltningskapitalen. Nettorenten økte til tross for rentenedgang på utlånene, mens lavere kostnader ved obligasjonsfinansiering bidro positivt. Svak utvikling i aksje- og obligasjonsmarkedene førte til lavere netto kursgevinster enn året før. Positiv utvikling i markedsverdien på sikringsinstrumenter bidro isolert sett til å øke resultatet. Kostnad-/inntektsforholdet var uendret, på 47 prosent. Tap på utlån tilsvarte 0,13 prosent av utlånsmassen. Korrigert for en større tilbakeføring, etter salg av portefølje, var tapene 0,17 prosent, nær uendret fra året før. Omfanget av misligholdte engasjementer var 3 prosent lavere enn ett år tidligere, men økte med 3 prosent i tredje kvartal isolert, og utgjorde 1,1 prosent av utlånene.

Tolvmånedersveksten i samlede brutto utlån til kunder (inkludert utlån overført til OMF-foretak) økte noe i tredje kvartal, til 8,8 prosent ved utgangen av september (justert for fusjonseffekt). Den økte veksten i tredje kvartal påvirkes av at norske kroner svekket seg betydelig i kvartalet. Utlånsveksten til innenlandske personkunder har økt i fem kvartaler på rad, til 7,0 prosent ved utgangen av kvartalet. Inkluderes de utenlandske bankenes filialer var veksten 7,9 prosent. Veksten i norske bankers utlån til innenlandske bedriftskunder økte noe i tredje kvartal, til 5,4 prosent ved utgangen av september. Samlet utlånsvekst til

innenlandske bedriftskunder, fra norske banker og utenlandske filialer, var 7,9 prosent. Innskudd fra kunder økte med 8,5 prosent siste år. Dette medførte en svak nedgang i innskuddsdekningen, til 57 prosent.

Finansieringsselskapene, som i hovedsak driver virksomhet innenfor leasing og bil- og forbruksfinansiering, oppnådde et samlet resultat før skatt på 2,3 mrd. kroner etter tre kvartaler, en nedgang på 7 prosent fra samme periode året før. Egenkapitalavkastningen ble redusert fra 16,1 til 13,4 prosent. Hovedårsaken til nedgangen var at ett selskap hadde betydelige gevinster på salg av utlånsportefølje i andre kvartal i fjor. Utlånstapene var om lag på samme nivå som i fjor, og tilsvarte 0,5 prosent av utlån. Misligholdsnivået gikk noe ned, til 4,0 prosent av utlånsvolumet. Årsveksten i forbrukslån økte betydelig i tredje kvartal, til en årsvekst på nær 10 prosent for kunder i Norge.

Livsforsikringsselskapene fikk et resultat før skatt på 5,9 mrd. kroner i første til tredje kvartal 2015, mot 5,1 mrd. kroner i samme periode året før. Bokført avkastning i kollektivporteføljen, som i hovedsak består av kontrakter med årlig garantert avkastning, var 2,8 prosent (3,7 prosent annualisert), mot 3,6 prosent i samme periode i 2014. Verdijustert kapitalavkastning, som også inkluderer urealiserte verdiendringer, ble redusert fra 4,6 prosent i de tre første kvartalene i 2014, til 2,3 prosent (3,1 prosent annualisert). Avkastningen for livsforsikringsselskapene samlet lå noe høyere enn gjennomsnittlig garantert avkastning, men det lave rentenivået vil gi livsselskapene betydelige utfordringer med å møte avkastningsgarantien fremover. Selskapene er også sårbare for utviklingen i aksjemarkedene, selv om aksjeandelen er lavere enn for en del år tilbake. Kursreguleringsfondet ble redusert med nær 4 mrd. kroner i de tre første kvartalene i 2015. Stresstester viser at livsforsikringsselskapene er sårbare for det lave rentenivået ved innføringen av Solvens II fra 1. januar 2016. Overgangsregler, hvor kravet til tekniske avsetninger kan fases inn over en periode på 16 år, bidrar til betydelige lettelser i kapitalkravet etter Solvens II, selv om den underliggende risikoen ikke endres.

Skadeforsikringsselskapene (uten captives) hadde et resultat før skatt på 4,9 mrd. kroner de tre første kvartalene i 2015, som var en nedgang på 3,1 mrd. kroner sammenlignet med samme periode året før. Nedgangen skyldes i hovedsak reduserte finansinntekter. Combined ratio var 86,9 prosent for skadeforsikringsselskapene samlet i de tre første kvartalene i 2015, hvilket innebærer en noe lavere lønnsomhet enn tilsvarende periode i fjor. Både skade- og kostnadsprosenten økte noe. Bufferkapitalen utgjorde 68 mrd. kroner ved utgangen av tredje kvartal 2015, en økning på 3 mrd. kroner siden utgangen av samme kvartal i 2014.

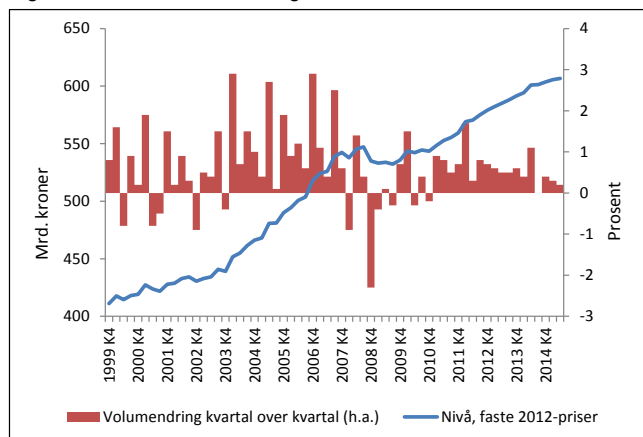
2 Makroøkonomisk bakgrunn

Norsk økonomi

Ifølge foreløpige nasjonalregnskapstall var årsveksten i BNP for Fastlands-Norge 1,2 prosent i første halvår 2015, se figur 2.1. Fallet i oljeprisen i andre halvår 2014 har bidratt til en markant nedgang i etterspørselen fra petroleumsrelaterte næringer og til lavere vekst i norsk økonomi. Forventninger om vedvarende lav oljepris antas å ville bidra til fortsatt lave oljeinvesteringer. Bruttoinvesteringene i Fastlands-Norge gikk ned 2,4 prosent i første halvår 2015, som er den største nedgangen siden 2010, da ettervirkningene etter den internasjonale finanskrisen slo inn. Siden utgangen av 2012 har kronen svekket seg rundt 28 prosent. Eksporten av tradisjonelle varer økte med 3,3 prosent i første halvår 2015, mens importen av tradisjonelle varer steg 2,3 prosent. Kronesvekkelsen har gunstig effekt på konkurranseevnen til norsk næringsliv, og vil bidra til vekst i nettoeksporten av tradisjonelle varer framover.

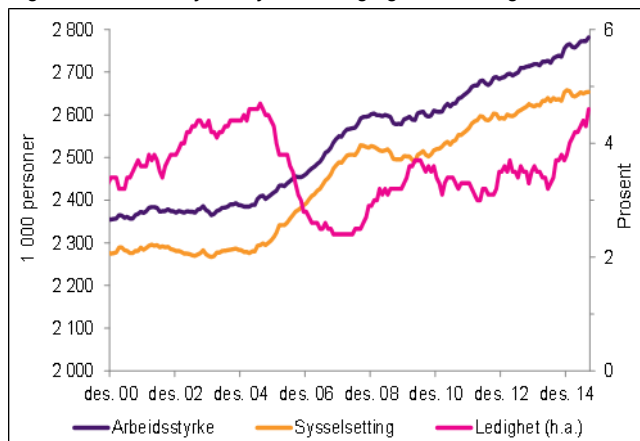
Arbeidsledigheten, målt ved Statistisk sentralbyrås arbeidskraftundersøkelse (AKU), steg fra årsskiftet til august 2015 fra 3,8 til 4,6 prosent. Mens antall sysselsatte var om lag uforandret, økte arbeidsstyrken med 0,7 prosent i samme periode, se figur 2.2. I oktober 2015 var den registrerte arbeidsledigheten 2,9 prosent, som er en svak økning fra samme måned året før. Med lav vekst i norsk økonomi framover, venter Statistisk sentralbyrå og Norges Bank at AKU-ledigheten vil bli om lag 4,5 prosent i 2016.

Figur 2.1: BNP Fastlands-Norge

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Figur 2.2: Arbeidsstyrke, sysselsetting og arbeidsledighet

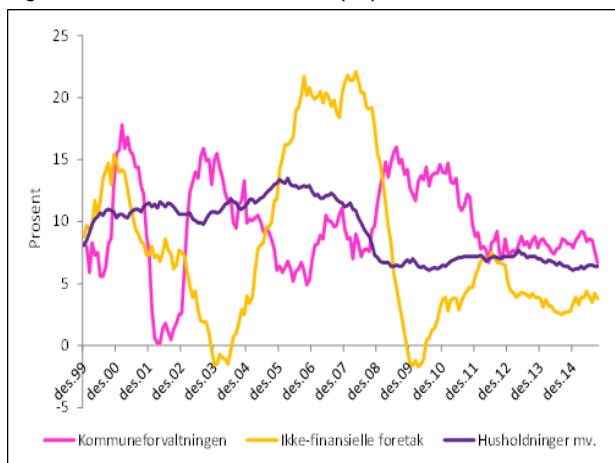

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Tolv månedersveksten i samlet kreditt (K3) var 5,9 prosent ved utgangen av august 2015. Dette er ned 0,8 prosentpoeng sammenlignet med juni og juli i år, men noe høyere enn i andre halvdel av 2014. I perioden januar-juli var samlet kredittvekst i foretak tilknyttet olje- og sjøfartsnæringer høyere enn tilsvarende vekst for Fastlands-Norge. Gjeldsveksten for olje- og sjøfartsnæringene har imidlertid gått ned de siste to månedene, og utgjorde 5,7 prosent ved utgangen av august. Samlet var tolv månedersveksten i den innenlandske kreditten (K2) 5,6 prosent ved utgangen av september 2015. Kredittveksten ligger over den nominelle veksten i fastlandsøkonomien, som betyr at gjeldsgraden i økonomien øker. Den innenlandske

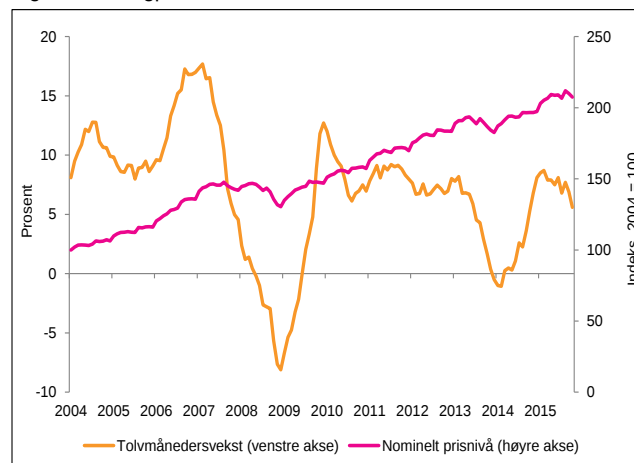
kredittveksten har i etterkant av finanskrisen vært relativt stabil for husholdningene, er noe redusert for kommunene og har økt svakt i foretakene, se figur 2.3. Gjeldsveksten er fortsatt høy i husholdninger og kommuner. Utenlandsgjelden for Fastlands-Norge har steget relativt mye i 2015 blant annet som følge av svekket kronekurs, men denne størrelsen er langt mer volatil enn den innenlandske gjelden.

Figur 2.3: Innenlandsk kredittvekst (K2)

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Figur 2.4: Boligpriser

Kilde: Eiendomsverdi, Eiendom Norge, Finn.no

I første halvår 2015 økte boligprisene betydelig. Hittil i andre halvår har prisutviklingen vært mer moderat. Ved utgangen av oktober var prisene på brukte boliger 14 prosent høyere enn i desember 2013, som markerte siste bunnpunkt for fallet i boligprisene. Prisene på brukte boliger økte med 7,1 prosent i de åtte første månedene i 2015 ifølge Eiendom Norge. I september og oktober har prisene utviklet seg noe svakere, og tolv månedersveksten på landsbasis falt fra 7,7 prosent i august til 5,6 prosent i oktober, se figur 2.4. Det er for tidlig å si om dette reflekterer et omslag i boligmarkedet. De regionale forskjellene har økt i 2015. Prisveksten har vært spesielt sterk i Oslo, mens den har vært svakere i Stavanger og resten av Sør-Vestlandet, hvor virksomheter med tilknytning til oljesektoren utgjør en vesentlig del av samlet næringsvirksomhet. I september og oktober 2015 falt imidlertid boligprisene i alle de store byene. Tolv månedersveksten ser ut til å avta i de fleste regioner. Lavest var tolv månedersveksten for oktober i Stavanger med -3,9 prosent, mens den var høyest i Oslo med 9,7 prosent. Aktiviteten i markedet er høy. I perioden fra januar til oktober 2015 var omsetningen høyere enn for tilsvarende periode i 2014. Omsetningstiden har vært relativt lav på landsbasis i 2015. Det er imidlertid store regionale forskjeller. I oktober 2015 varierte omsetningstiden fra 17 dager i Oslo til over 50 dager i Stavanger og Kristiansand.

Aksje- og rentemarkeder

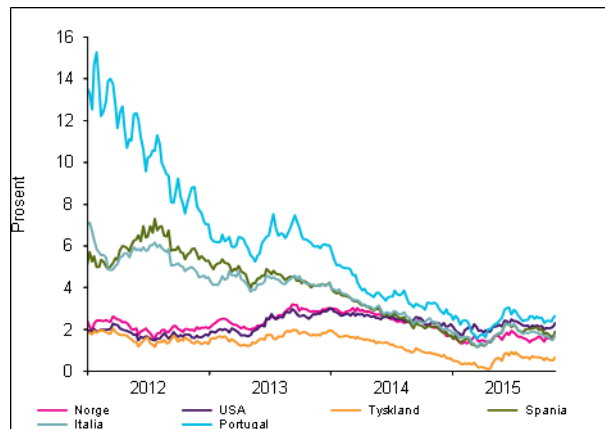
Avkastningen på noterte aksjer (MSCI-indekser) i USA og Norge var svakt negativ i de første tre kvartalene av 2015. I Euroområdet har avkastningen vært svakt positiv i samme periode, mens utviklingen har vært spesielt svak i kinesiske aksjemarkeder. I tredje kvartal isolert sett var avkastningen svak i alle markedene. Fra utgangen av tredje kvartal til og med 5. november har utviklingen vært sterk i alle markedene og verdifallet fra tredje kvartal er nær utliknet, se figur 2.5 og tabell 2.1.

Figur 2.5: Aksjeavkastning (MSCI Total Return)

Kilde: Thomson Reuters Datastream

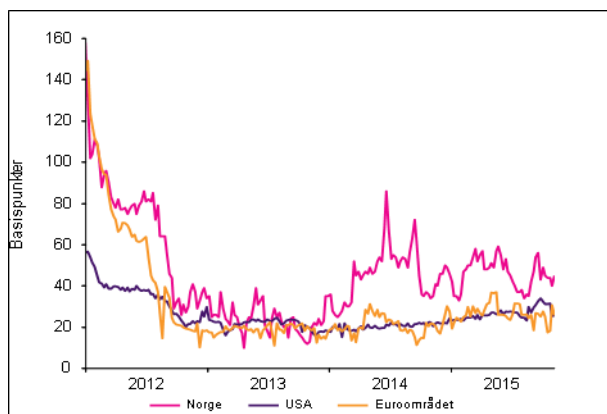
Figur 2.6: Rente på 10-årige statsobligasjoner

Kilde: Thomson Reuters Datastream

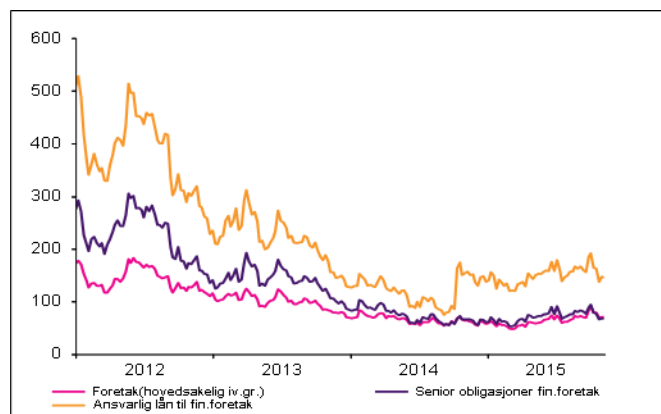
Generelt er lange statsrenter på historisk lave nivåer. I mange land inkludert Norge, var de lange statsrentene lavere ved utgangen av tredje kvartal enn ved inngangen til 2015, se figur 2.6 og tabell 1. Siden utgangen av tredje kvartal og frem til 5. november har de lange rentene i USA, Norge og euroområdet økt noe, mens de har falt i Spania og Italia. De korte statsrentene i Norge gikk ned gjennom de tre første kvartalene, mens tilsvarende renter i USA og euroområdet var på samme tid om lag uforandret fra utgangen av 2014. Korte statsrenter er også på historisk lave nivåer. I euroområdet er renten på 3-måneders statssertifikater (indeks for euroområdets statssertifikater) negativ. Etter utgangen av tredje kvartal har korte statsrenter i Norge og USA økt svakt, mens det har vært små bevegelser i tilsvarende renter i euroområdet. Spreaden mellom interbankrenter og korte statsrenter har hittil i 2015 vært stabil i både USA og euroområdet, se figur 2.7. I Norge har spreaden variert mer.

Figur 2.7: Spread, 3 måneders interbankrente og rente på 3-måneders statssertifikater

Kilde: Thomson Reuters Datastream

Figur 2.8: CDS-priser på banker og ikke-finansielle foretak i EU

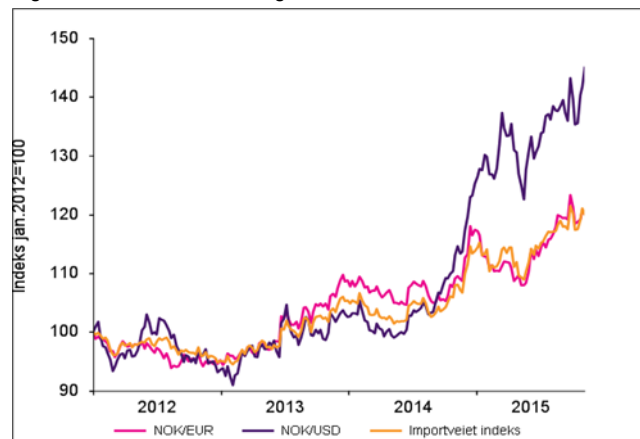
Kilde: Thomson Reuters Datastream

I de tre første kvartalene av 2015 under ett gikk prisene på CDS-kontrakter (Credit Default Swaps) på 5-årige seniorobligasjoner utstedt av finansinstitusjoner og på obligasjoner utstedt av ikke-finansielle foretak i euroområdet opp med henholdsvis 28 og 27 basispunkter. Prisen på tilsvarende kontrakter for ansvarlige lån til finansinstitusjoner i euroområdet gikk opp med 45 basispunkter, se figur 2.8. Fra utgangen av tredje kvartal og frem til 5. november har CDS-påslaget for finansinstitusjoner falt med 27 og 48 basispunkter for

henholdsvis senior- og ansvarlig gjeld. For ikke-finansielle foretaket har CDS-påslaget falt med 20 basispunkter i samme periode.

Den norske kronen var svakere mot de fleste store valutaene ved utgangen av tredje kvartal 2015 enn ved inngangen til året. Kronen svekket seg spesielt i tredje kvartal 2015, se figur 2.9 og tabell 2.1. Inn i fjerde kvartal og frem til 5. november har kronen styrket seg noe mot euro og mot den importveide valutaindeksen.

Figur 2.9: Valutakursutvikling

Kilde: Thomson Reuters Datastream

Tabell 2.1: Utviklingen i verdipapir- og valutamarkedet

	Nivå			Endring	
	31.12.2014	30.09.2015	05.11.2015	31.12.14 - 30.09.15	30.09.15 - 05.11.15
Aksjer (MSCI)					
Norge				-2.1	8.9
USA				-5.1	9.4
Euroområdet				3.8	10.6
Kina				-13.5	11.6
10-årige statsobligasjoner					
USA	2.17	2.04	2.24	-14	20
Tyskland	0.54	0.59	0.61	5	2
Norge	1.61	1.49	1.67	-12	18
Spania	1.61	1.89	1.81	28	-8
Italia	1.89	1.72	1.70	-17	-2
3-mnd. statscertifikater					
Norge	1.03	0.62	0.67	-41	5
USA	0.04	0.01	0.05	-4	4
Euroområdet	-0.25	-0.32	-0.33	-7	-1
Valuta					
NOK/EUR	117.10	122.90	120.05	5.0	-2.3
NOK/USD	125.63	142.93	143.45	13.8	0.4
NOK/Importindeks	114.19	121.40	120.50	6.3	-0.7

Endring i prosent (aksjer og valuta) og basispunkter (renter og CDS)

Kilde: Thomson Reuters Datastream

3 Norske og nordiske finanskonsern

Norske finanskonsern

De største norske finanskonsernene, DNB, Storebrand, Sparebank 1 Gruppen, KLP og Gjensidige er aktører innenfor de fleste delene av finanssektoren. Konsernene har ulike strukturer, hvor de fleste er forsikringsdominerte, slik at resultatene ikke er direkte sammenlignbare. Tallene for Sparebank 1 Gruppen inkluderer ikke eierbankenes resultater.

DNB hadde et resultat før skatt på 24 mrd. kroner de tre første kvartalene 2015, en bedring på 14,7 prosent fra samme periode i 2014. Netto renteinntekter økte med 10,6 prosent, hovedsakelig drevet av økte utlåns- og innskuddsvolumer samt bedre innskuddsmarginer. En svakere norsk kronekurs bidro til den sterke volumveksten. I slutten av september solgte DNB en portefølje med misligholdte lån til Lindorff Capital AS, hvilket hadde en positiv resultateffekt i tredje kvartal på tilnærmet 1,1 mrd. kroner.

Storebrand hadde et konsernresultat før skatt på 768 mill. kroner per tredje kvartal 2015, en reduksjon på 56,9 prosent fra samme periode i 2014. Økte rentepåslag for kredittrisiko, lavere rentenivå og negativ utvikling i aksjemarkedene bidro til et svakere resultat. Sparebank 1 Gruppen reduserte resultatet før skatt med 30,1 prosent, til 1,2 mrd. kroner per tredje kvartal 2015. Nedgangen skyldes hovedsakelig redusert avkastning på aksjer og obligasjoner samt økte naturskadeerstatninger. KLP hadde et resultat før skatt på 1,9 mrd. kroner i de tre første kvartalene 2015, en økning på 32,1 prosent fra samme periode i 2014. KLP reduserte kursreguleringsfondet med 2 mrd. kroner i perioden, mot en økning på 8 mrd. kroner i første til tredje kvartal 2014.

Gjensidige hadde et resultat før skattekostnad på 3,6 mrd. kroner per tredje kvartal 2015, en reduksjon på 0,7 mrd. kroner fra tilsvarende periode i 2014. Finansavkastningen på investeringsporteføljen ble redusert med 2,1 prosentpoeng fra samme periode i fjor, hvilket tilsvarer en reduksjon på 1,2 mrd. kroner. Avkastningen i tilsvarende periode forrige år var samtidig positivt påvirket av gevinst ved salget av aksjer i Storebrand og reklassifiseringen av posten i Sparebank 1 SR-bank fra tilknyttet selskap til ordinær aksje. Økte premieinntekter bidro til en bedring av forsikringsteknisk resultat for skadeforsikring på 523 mill. kroner per tredje kvartal 2015.

Tabell 3.1 Resultat før skatt og egenkapitalavkastning for norske finanskonsern

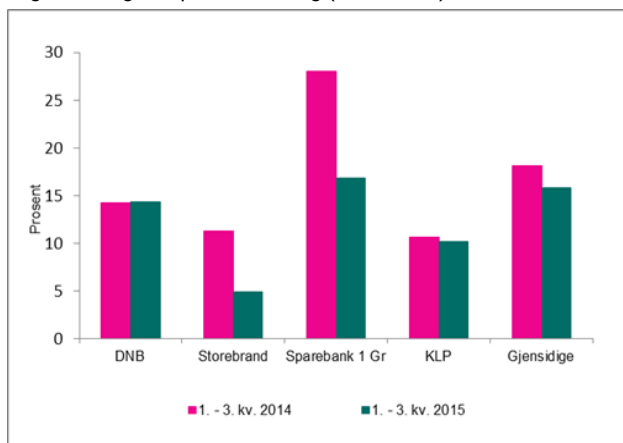
	1.-3. kvartal 2015			1.-3. kvartal 2014		
	Mill. kr.	% av FK	EK-avkastn.	Mill. kr.	% av FK	EK-avkastn.
DNB	23 998	0,86 %	14,3 %	20 918	0,87 %	14,2 %
Storebrand	768	0,38 %	4,9 %	1 783	0,15 %	11,3 %
SpareBank 1 Gruppen	1 225	3,26 %	16,8 %	1 753	2,17 %	28,0 %
KLP	1 889	0,30 %	10,2 %	1 430	0,36 %	10,6 %
Gjensidige	3 579	3,82 %	15,8 %	4 241	2,86 %	18,1 %

Kilder: Kvartalsrapporter. For KLP er egenkapitalavkastningen beregnet av Finanstilsynet.

DNB hadde en marginal økning i egenkapitalavkastningen per tredje kvartal 2015 sammenlignet med tilsvarende periode i 2014. De fire andre norskeide finanskonsernene i tabell 3.1 hadde en reduksjon i egenkapitalavkastningen i denne perioden.

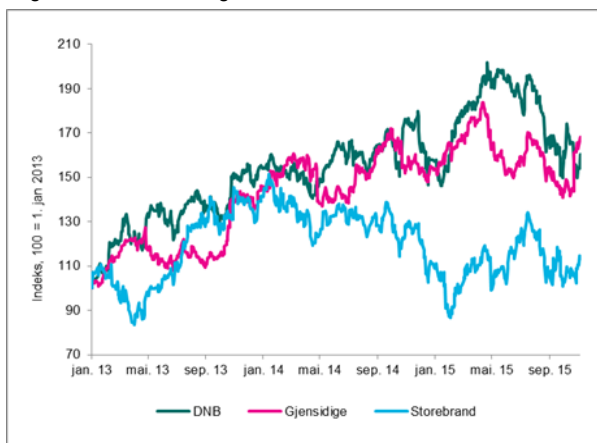
Av de fem største norskeide finanskonsernene er DNB, Gjensidige og Storebrand børsnoterte. Aksjekursen til DNB falt med 15,4 prosent i tredje kvartal 2015. Aksjekursen til Gjensidige hadde en nedgang på 9,4 prosent, mens Storebrand hadde en reduksjon i aksjekursen på 16,6 prosent i samme periode. Siden utgangen av 2014 og frem til 4. november har utviklingen i aksjekursene vært positiv, hvor aksjekursen til DNB har økt med 1,9 prosent, Gjensidige med 9,4 prosent og Storebrand med 3,9 prosent.

Figur 3.1: Egenkapitalavkastning (annualisert)

Kilder: Kvartalsrapporter. For KLP er egenkapitalavkastningen beregnet av Finanstilsynet.

Figur 3.2: Børsutvikling for norske finanskonsern

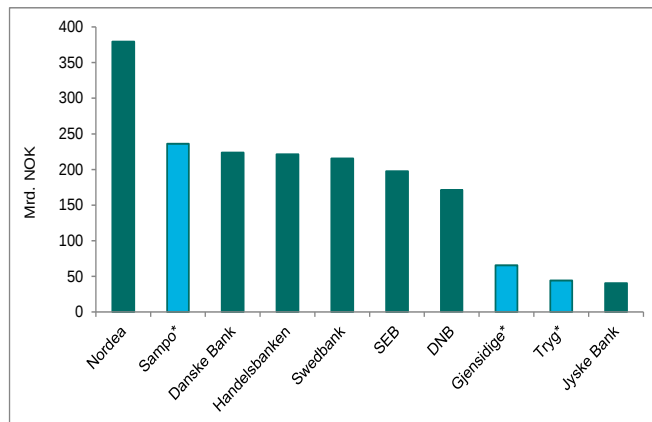

Kilde: Thomson Reuters Datastream

Nordiske finanskonsern

Nordea var det største nordiske finanskonsernet ved utgangen av tredje kvartal 2015 med en forvaltningskapital på 6 476 mrd. norske kroner. Markedsverdien var om lag 380 mrd. kroner per 29. oktober 2015. DNB var det femte største konsernet med en forvaltningskapital på 2 744 mrd. kroner. Målt etter markedsverdi var DNB nummer sju, med 171 mrd. kroner. Sju av de ti største finanskonsernene i Norden er bankdominerte, og sju av de åtte største har virksomhet i Norge.

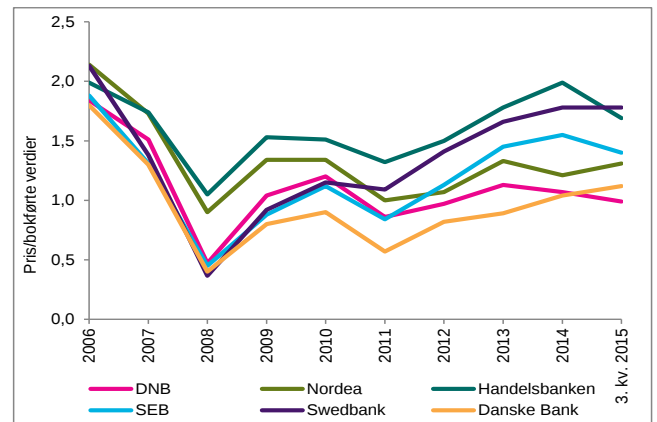
Figur 3.3: Markedsverdi nordiske finanskonsern

Kilde: J.P. Morgan, 29. oktober 2015

*Sampo, Gjensidige og Tryg er forsikringsdominert

Figur 3.4: Pris/bokført verdi

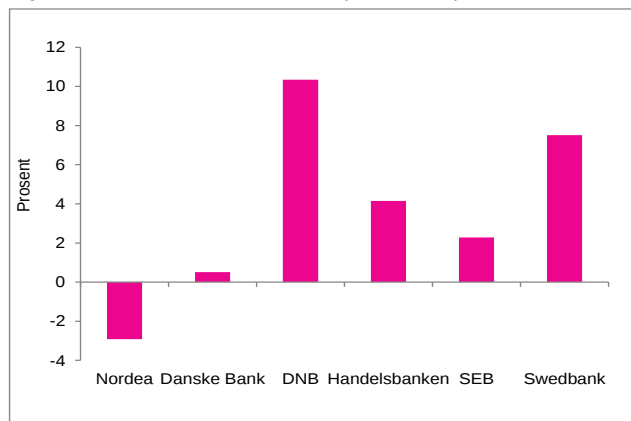

Kilde: J.P. Morgan, 29. oktober 2015

Børsenes verdsettelse av nordiske bankaksjer i forhold til bokførte verdier (P/B) viste at Swedbank og Handelsbanken lå høyest. Det var en generell nedgang i tredje kvartal. Gjennomsnittlig P/E for de store nordiske bankene var 11,3.

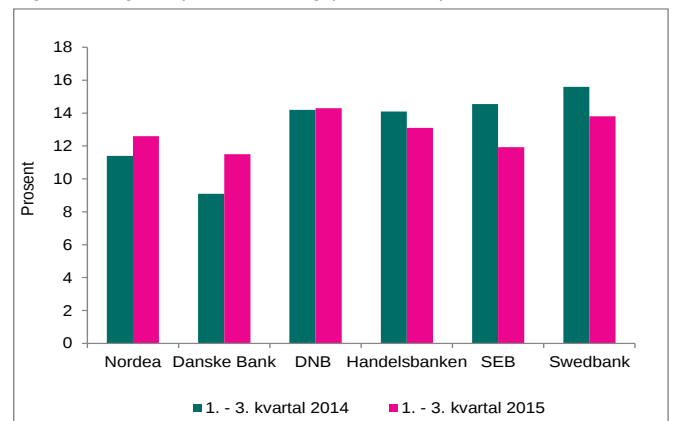
Nordea hadde en nedgang i utlån til kunder sammenlignet med ett år tilbake. De fem andre nordiske bankkonsernene har økt utlånene i denne perioden. DNB og Swedbank hadde høyest årsvekst. Noe av årsaken til den høye vekstraten for DNB skyldes at den norske kronen, i større grad enn den svenske og danske kronen, har svekket seg mot amerikanske dollar det siste året.

Figur 3.5: Utlånsvekst 12 måneder (lokal valuta)

Kilde: Kvartalsrapporter

Figur 3.6: Egenkapitalavkastning (annualisert)

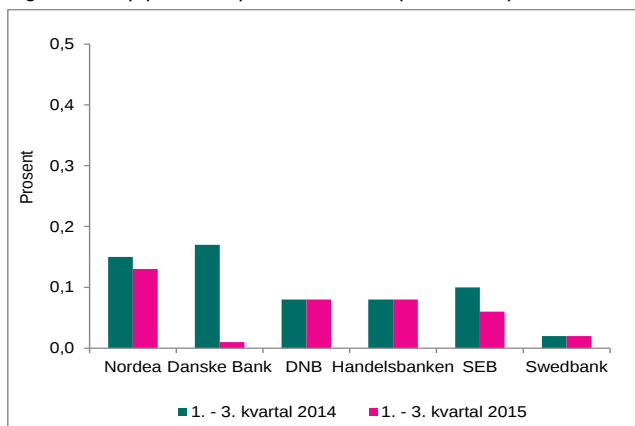

Kilde: Kvartalsrapporter

Alle de store nordiske bankkonsernene hadde en resultatforbedring sammenlignet med 1. – 3. kvartal 2014. Handelsbanken, SEB og Swedbank hadde lavere egenkapitalavkastning enn i tilsvarende periode i fjor. DNB hadde høyest egenkapitalavkastning med 14,3 prosent.

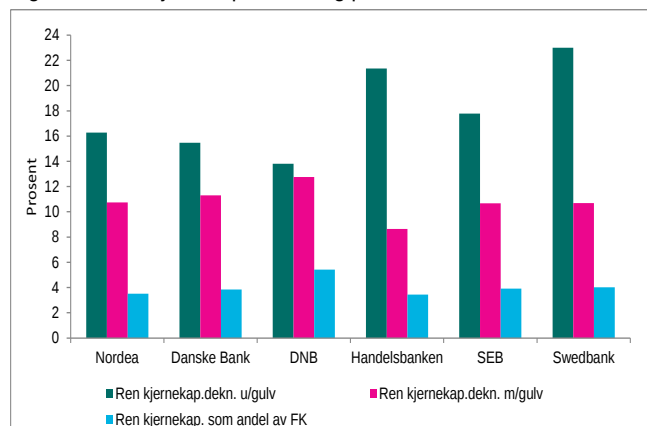
Utlånstapene har vært lave i 2015. Ingen av bankene hadde en økning i tapsnivå, sett i forhold til samme periode i fjor.

Figur 3.7: Tap på utlån i prosent av utlån (annualisert)

Kilde: Kvartalsrapporter

Figur 3.8: Ren kjernekapitaldekning per 30.09.2015

Kilde: Kvartalsrapporter

DNB hadde høyest ren kjernekapitaldekning (med Basel I-gulv) ved utgangen av andre kvartal 2015 med 12,8 prosent. Differansen mellom ren kjernekapitaldekning med og uten gulv på beregningsgrunnlaget, varierte fra 1,0 prosentpoeng i DNB til 12,8 prosentpoeng i Handelsbanken. Forskjellene er klart størst for de svenske konsernene. DNB hadde lavest ren kjernekapitaldekning uten gulv med 13,8 prosent, men høyest ren kjernekapital som andel av forvaltningskapitalen med 5,4 prosent.

4 Kredittinstitusjoner

Banker

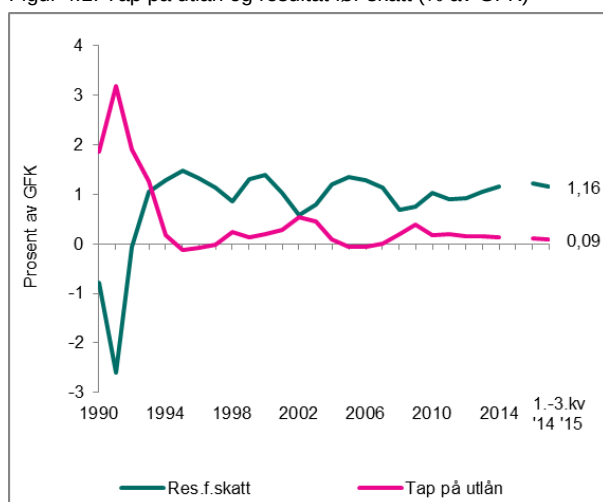
- Tilfredsstillende resultater, fremdeles lave tap på utlån
- Høy utlånsvekst til personkunder
- Noe økning i kort markedsfinansiering fra utlandet, og økte risikopåslag på obligasjonsfinansiering

Kapittelet tar for seg utviklingen i samtlige 123 norske banker. For banker som er finanskonsern benyttes regnskapstall for bankkonsern, for øvrige banker benyttes morbanktall. Når resultatposter sees i forhold til gjennomsnittlig forvaltningskapital, eller utlån, er prosentsatsene annualisert. Det vises utvikling for tre grupper av banker: de syv største bankene (utgjør 78 prosent av forvaltningskapitalen i norske bankkonsern), mellomstore banker (24 banker med mer enn 10 mrd. kroner i forvaltningskapital, som utgjør 16 prosent av total forvaltningskapital) og mindre banker (92 banker med mindre enn 10 mrd. kroner i forvaltningskapital, som utgjør 6 prosent av total forvaltningskapital).

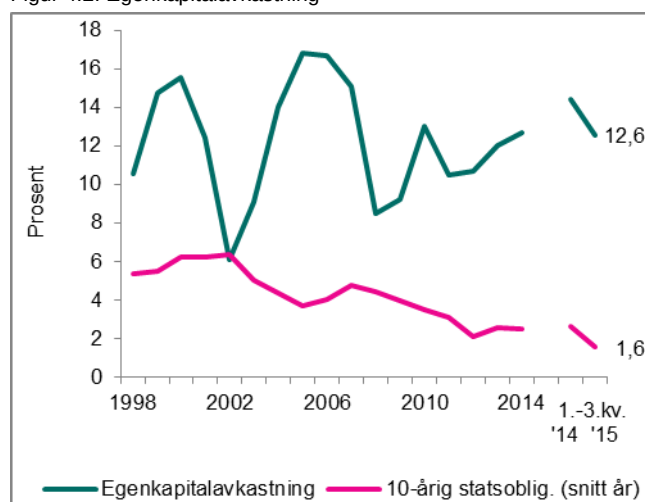
Resultat

Bankenes resultat før skatt var 3 prosent høyere etter tre kvartaler i 2015 enn i samme periode året før. Volumvekst førte til at resultat i forhold til gjennomsnittlig forvaltningskapital (GFK) likevel sank noe, fra 1,22 til 1,16 prosent. Egenkapitalavkastningen sank fra 14,4 til 12,6 prosent. Noe av årsaken til nedgangen fra året før var bankenes betydelige gevinster på salget av Nets Holding i 2014.

Figur 4.1: Tap på utlån og resultat før skatt (% av GFK)

Figur 4.2: Egenkapitalavkastning

Kilde: Norges Bank (statsobligasjonsrente)

Lavere finansieringskostnader har bidratt til økte netto renteinntekter, samtidig som utlånstapene var lave. Kortsiktige svingninger i verdien på derivater, benyttet i forbindelse med bankenes finansiering gjennom

verdipapirmarkedet, bidro også til resultatforbedringen. Uroen i kapitalmarkedene førte til betydelige urealiserte kurstap på rentebærende verdipapirer.

Tabell 4.1: Resultat for samtlige norske banker

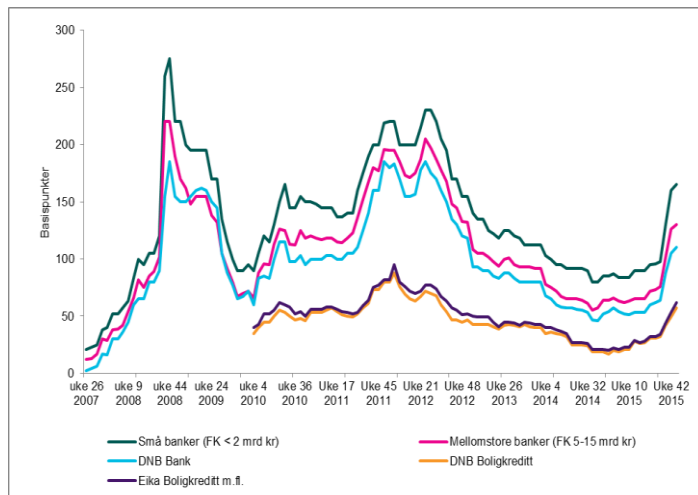
	1.-3.kv.15		1.-3.kv.14		3.kv.15		3.kv.14	
	Mill. kr.	% GFK	Mill. kr.	% GFK	Mill. kr.	% GFK	Mill. kr.	% GFK
Netto renteinntekter	57 074	1,54	52 895	1,55	19 821	1,63	18 205	1,60
Andre inntekter	25 020	0,67	26 170	0,77	6 811	0,56	8 653	0,76
herav verdiendr. finansielle instrumenter	6 423	0,17	7 509	0,22	1 069	0,09	2 461	0,22
Driftskostnader	35 834	0,97	34 072	1,00	12 003	0,98	11 381	1,00
herav lønn og personalkostnader	18 702	0,50	17 835	0,52	6 374	0,52	5 892	0,52
Resultat før tap på utlån	46 260	1,25	44 993	1,32	14 629	1,20	15 476	1,36
Bokførte tap på utlån	3 372	0,09	3 780	0,11	465	0,04	1 264	0,11
Gev/tap ikke-fin.ei /langsiktige verdip.	89	0,00	458	0,01	12	0,00	417	0,00
Resultat før skatt	42 976	1,16	41 672	1,22	14 175	1,16	14 629	1,25
Skattekostnad	10 762	0,29	9 813	0,29	3 693	0,30	3 419	0,30
Resultat etter skatt	32 215	0,87	31 858	0,94	10 483	0,86	11 210	0,95
Egenkapitalavkastning (%)	12,6		14,4		12,3		15,2	

Gruppen av de største bankene hadde en egenkapitalavkastning på 13,9 prosent. Dette var betydelig høyere enn gruppene av de mellomstore og mindre bankene, som hadde en egenkapitalavkastning på hhv. 9,9 og 8,1 prosent. De største bankene har en lavere egenkapital enn de mindre.

Bankenes netto renteinntekter var 8 prosent høyere enn i samme periode året før. Reduserte renter på utlån til kunder førte til at renteinntektene isolert var 6 prosent lavere enn året før, på tross av volumvekst. Årsaken til økningen i netto renteinntekter var en betydelig reduksjon i rentekostnader, som var 18 prosent lavere enn i samme periode ett år tidligere. Risikopåslagene på finansiering i verdipapirmarkedene sank markert fra andre halvår 2012 til tredje kvartal 2014, se figur 4.3. De korte pengemarkedsrentene har også sunket betydelig de siste par årene. Bankenes kostnader ved opptak av ny finansiering gjennom verdipapirmarkedene har dermed vært betydelig lavere enn de foregående årene. Utover i 2015 økte risikopåslagene noe, både på seniorobligasjoner og på obligasjoner med fortrinnsrett. I tredje kvartal var det en betydelig økning i risikopåslagene, både nasjonalt og internasjonalt. Dersom risikopåslagene på obligasjonsfinansiering holder seg på nivået ved inngangen av november vil bankene ikke få en tilsvarende positiv utvikling i netto renteinntekter i tiden fremover, siden kostnaden ved ny obligasjonsfinansiering da var nær den gjennomsnittlige kostnaden på eksisterende obligasjonsgjeld.

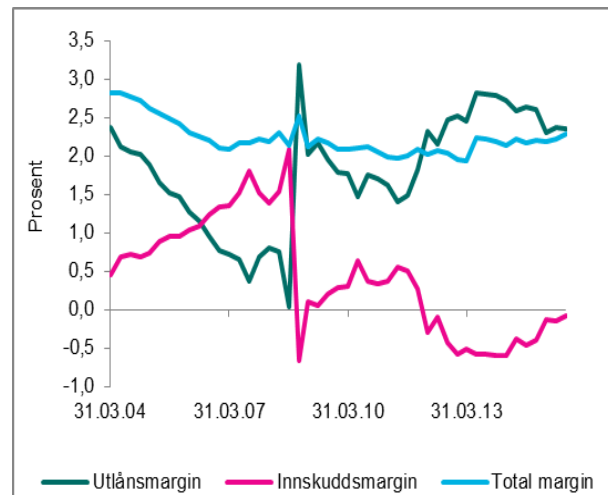
Gjennomsnittlig utlånsrente har sunket i åtte kvartaler på rad, og var historisk lav ved utgangen av september. Innskuddsrenten har sunket mer, slik at den uvektede totalmarginen har økt svakt i perioden, se figur 4.4. Som følge av at utlånsvolumet er nær det dobbelte av kundeinnskuddene vil lavere utlånsrenter likevel legge et større negativt press på inntjeningen enn det en like stor reduksjon av innskuddsrenter kan kompensere for.

Figur 4.3: Risikopåslag på seniorobligasjoner og OMF

Kilde: DNB Markets, indikative priser, tom. uke 46/2015

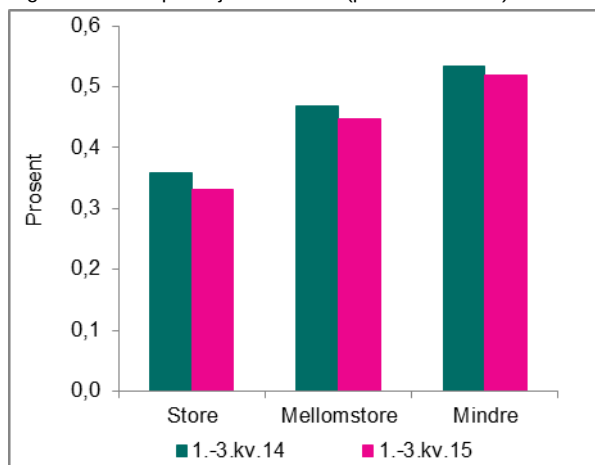
Figur 4.4: Rentemarginer (ift. 3-mnd NIBOR)

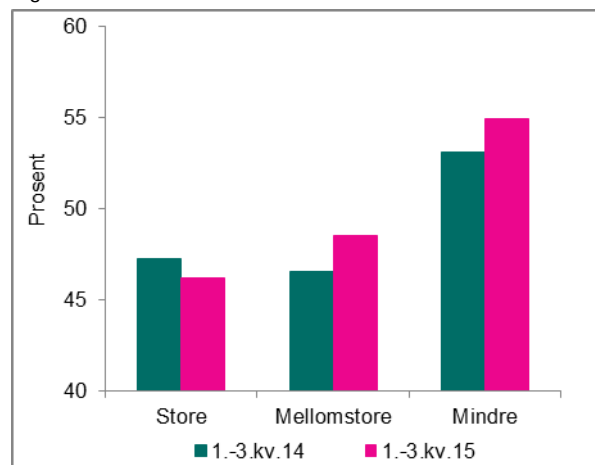
Kilde: Oslo Børs (for referanserenten, 3mnd NIBOR)

Andre inntekter, eksklusiv kursgevinster på finansielle instrumenter, var tilnærmet uendret i forhold til året før. Netto provisjoner økte med kun 2 prosent siste år. Den lave veksten forklares til dels av at banker som overfører utlån til gruppeeide OMF-foretak får inntekter fra disse lånene som provisjonsinntekter og at synkende rentemarginer på boliglån dermed fører til at disse bankenes netto provisjonsinntekter får mindre bidrag fra lån overført til OMF-foretak. For banker med heleide OMF-foretak føres inntektene som nettorente i konsernets regnskap. Som figur 4.6 viser, har gruppen av de mindre bankene, hvor ingen har heleide OMF-foretak, et høyere nivå på provisjonsinntektene enn de større bankene. Netto kursgevinster på finansielle instrumenter var 14 prosent lavere enn året før. En negativ markedsutvikling både for aksjer og obligasjoner førte til netto kurstap for begge aktivtyper etter tre kvartaler. I positiv retning trakk kursgevinster på finansielle derivater.

Figur 4.5: Netto provisjonsinntekter (prosent av GFK)

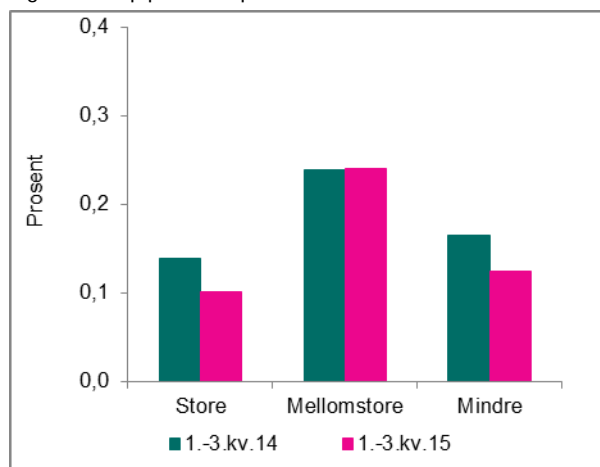
Figur 4.6: Kostnad-/inntektsforhold

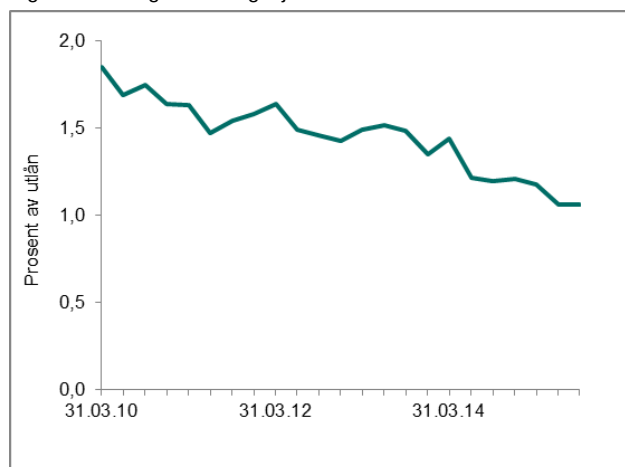
Ekskl. verdiendringer på finansielle instrumenter

Både lønnskostnadene, og de totale driftskostnadene var 5 prosent høyere enn ett år tidligere. Bankenes samlede kostnad/inntektsforhold var 47,4 prosent, etter en marginal nedgang fra året før.

Figur 4.7: Tap på utlån i prosent av brutto utlån

Figur 4.8: Misligholdte engasjementer

Bankenes tap på utlån var 3,4 mrd. kroner i årets tre første kvartaler, noe som var 11 prosent lavere enn ett år tidligere. Tapene utgjorde 0,17 prosent av utlånsvolumet, hensyntatt salg av portefølje. Gruppen av de mellomstore bankene hadde høyest tap, med 0,24 prosent av utlånsmassen. Omfanget av misligholdte engasjementer (klassifisert som mislighold senest 30 dager etter forfall/overtrekk) var 3 prosent lavere enn ett år tidligere. I tredje kvartal isolert var det en økning på 3 prosent. Misligholdte engasjementer utgjorde 1,1 prosent av utlånsmassen, mot 1,3 prosent året før, se figur 4.9. Gruppen av de største bankene hadde kun en marginal nedgang i mislighold siste år, mens gruppen av de minste bankene viste en reduksjon på 13 prosent.

Balanse

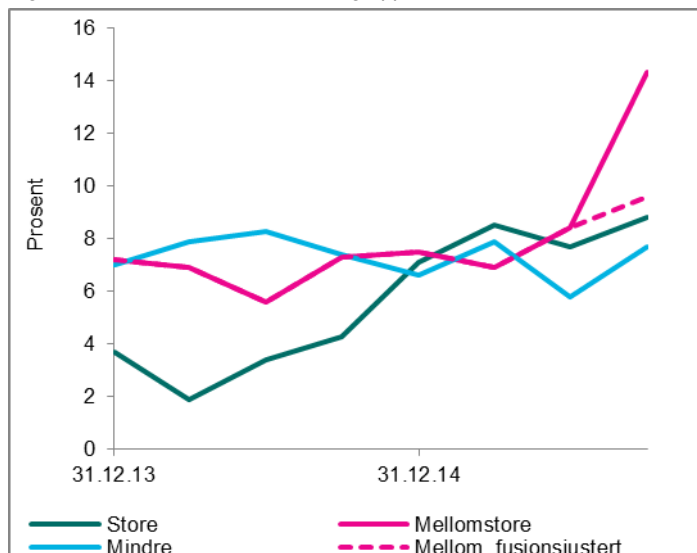
Bankene hadde en vekst i utlån til kunder på 10,0 prosent siste år. Inkluderes de fire gruppeeide OMF-foretakene (Sparebank 1 Boligkreditt, Sparebank 1 Næringskreditt, Eika Boligkreditt og Verd Boligkreditt) var veksten 9,5 prosent. Korrigert for fusjonseffekt var veksten 8,8 prosent. Gruppen av de mellomstore bankene hadde den høyeste utlånsveksten også korrigert for denne fusjonen, se figur 4.9.

Tabell 4.2: Balanseposter for samtlige norske banker

	30.09.15		30.09.14		vekst i %
	Mrd.kr	% av br. utlån	Mrd.kr	% av br. utlån	
Forvaltningskapital	4 863,5		4 319,4		12,6
Brutto utlån til kunder	3 486,6		3 170,3		10,0
... Inkl. utlån i gruppeeide OMF-foretak	3 735,8		3 411,1		9,5
Tapsnedskrivninger på utlån	-27,8	-0,8	-24,4	-0,8	14,0
herav individuell tapsnedskrivning	-19,1	-0,6	-16,6	-0,6	14,8
herav gruppenedskrivning	-8,7	-0,3	-7,8	-0,3	12,3
Brutto misligholdte utlån	39,8	1,1	41,2	1,3	-3,5
Gjeld til kredittinstitusjoner	577,6		466,7		23,8
Innskudd fra kunder	2 120,6		1 954,1		8,5
Verdipapirgjeld	1 450,1		1 278,5		13,4
Innskuddsdekning (%)	60,8		61,6		

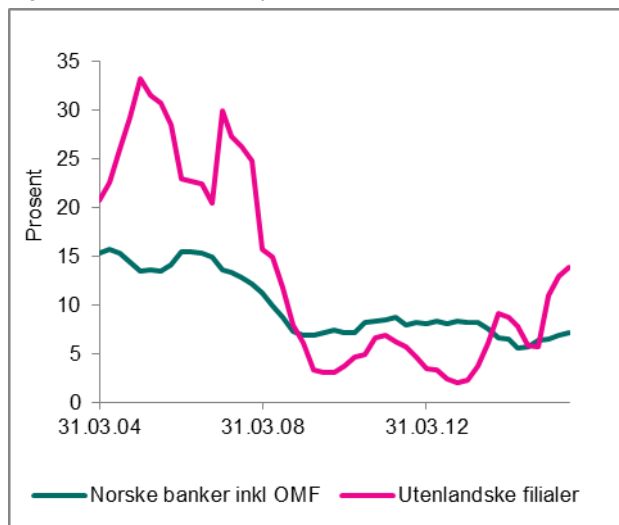
Veksten i bankenes utlån er også påvirket av den sterke svekkelsen i kronekursen, både i forhold til ett år tilbake, og i tredje kvartal isolert. Det er først og fremst de største bankenes utlånsvolumer som påvirkes av valutakurssvingninger.

Figur 4.9: Vekst i utlån til kunder for grupper av banker

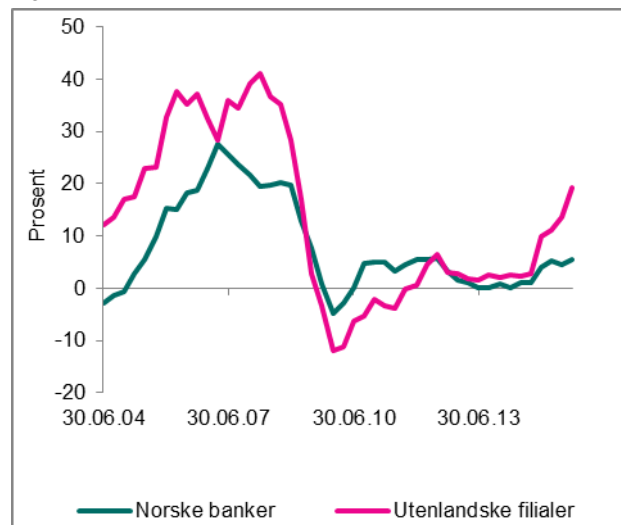

Årsveksten i utlån fra samtlige banker (inkludert boligkredittforetakene, og filialer av utenlandske banker) til personkunder har økt hvert av de fire siste kvartalene, til 7,9 prosent ved utgangen av september 2015. Veksten fra norske banker isolert var 7,0 prosent. De utenlandske bankenes filialer i Norge har økt vekstraten markant de siste tre kvartalene, til en årsvekst på 16,4 prosent ved utgang av september. Bankenes utlånsvekst til innenlandske bedriftskunder har økt betydelig de siste kvartalene, til 7,9 prosent for samtlige banker i Norge. Veksten for norske banker isolert har vært relativt stabil det siste året, og var 5,4 prosent ved utgangen av tredje kvartal. Utenlandske bankers filialer hadde en vekst på 19,2 prosent.

Figur 4.10: Vekst i utlån til personkunder

Figur 4.11: Vekst i utlån til innenlandske bedriftskunder

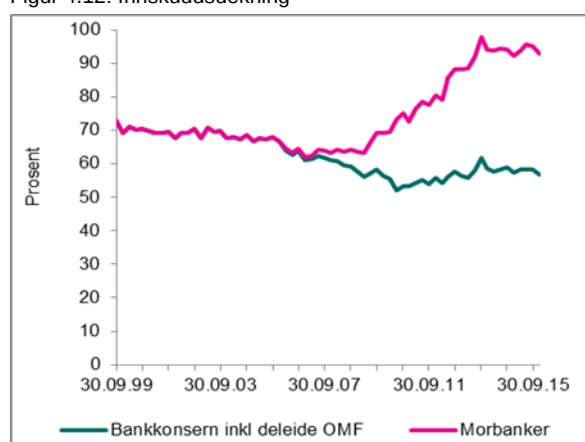

Bankenes finansiering består i hovedsak av innskudd fra kunder og innlån i penge- og verdipapirmarkedene. Høsten 2008 viste at en generell tillitskrise og stor usikkerhet kan føre til at penge- og kapitalmarkedene

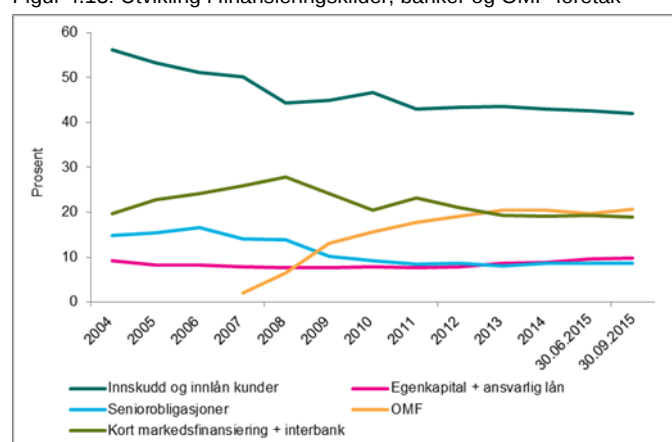
slutter å fungere i perioder. Kundeinnskudd har derimot vist seg å være en relativt stabil finansieringskilde, også i perioder med markedsure.

Innskudd fra kunder steg med 8,5 prosent siste år. De mellomstore bankene hadde høyest innskuddsvekst med 10,2 prosent, mens de store og mindre bankene hadde en vekst på henholdsvis 8,1 og 8,5 prosent. Innskuddsdekningen i morbankene har økt markert de seneste årene som følge av overføringer av utlån fra bankene til boligkredittforetakene. Innskuddsdekningen ble noe redusert siste kvartal som følge av høyere vekst i utlån enn i innskudd, men utgjorde 93 prosent ved utgangen av tredje kvartal 2015. Inkluderes lånene som ligger i OMF-foretak, herunder de deleide foretakene, var innskuddsdekningen 57 prosent, se figur 4.12.

Figur 4.12: Innskuddsdekning

Figur 4.13: Utvikling i finansieringskilder, banker og OMF-foretak

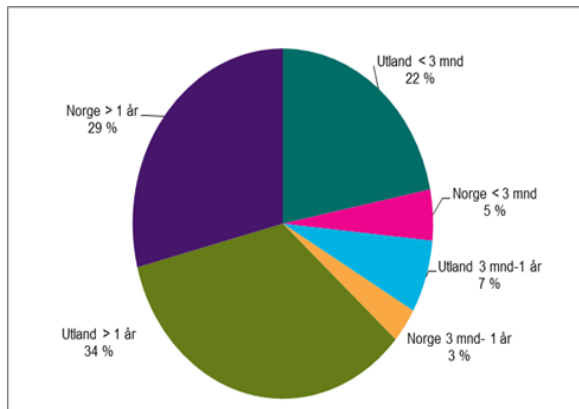
Andelen kundeinnskudd av total finansiering var 42 prosent ved utgangen av tredje kvartal 2015, en nedgang på ett prosentpoeng både sammenlignet med tilsvarende kvartal i fjor og utgangen av første halvår i år. Andelen markedsfinansiering av total finansiering var 48 prosent, stabil sammenlignet med utgangen av første halvår i år, men en økning på ett prosentpoeng sammenlignet med tilsvarende kvartal i fjor, se figur 4.13.

Bankenes markedsfinansiering består av seniorobligasjoner, OMF, og sertifikat- og interbankgjeld. Ved utgangen av tredje kvartal 2015 utgjorde OMF den største andelen av bankenes markedsfinansiering med 43 prosent, stabilt sammenlignet med tilsvarende kvartal i fjor, men en økning fra 41 prosent fra utgangen av første halvår i år. Sertifikat- og interbankgjeld stod for 39 prosent av markedsfinansieringen, mens seniorobligasjoner stod for de resterende 18 prosentene.

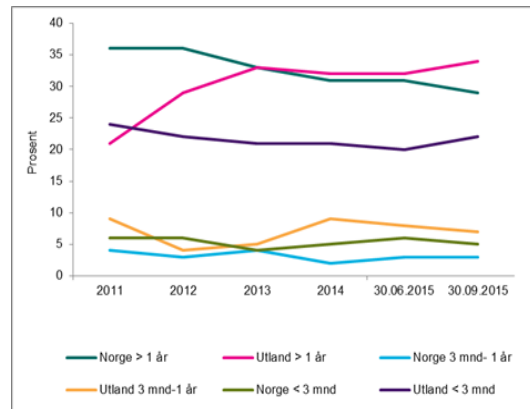
Over 60 prosent av bankenes markedsfinansiering er gjeld til utlandet. En betydelig andel av dette er kortsiktig finansiering (under 3 måneder) i pengemarkedene. Kortsiktig gjeld til utlandet stod for 22 prosent av samlet markedsfinansiering ved utgangen av tredje kvartal 2015, en økning på 2 prosentpoeng både sammenlignet med utgangen av første halvår i år og tilsvarende kvartal i fjor, se figur 4.14 og 4.15. Økningen skyldes i hovedsak økte innskudd fra utenlandske kredittinstitusjoner.

Til tross for en betydelig andel kortsiktig finansiering, utgjør finansiering med løpetid over 1 år størst andel av markedsfinansieringen med 63 prosent. Andelen har ligget stabilt over 60 prosent de seneste årene. Over halvparten av den langsiktige finansieringen er utenlandsk gjeld, se figur 4.14. Utenlandsandelen har økt både sammenlignet med utgangen av første halvår i år og tilsvarende kvartal i fjor, se figur 4.15. Økningen skyldes i hovedsak økte obligasjonsutstedelser i utlandet.

Figur 4.14: Markedsfinansiering, banker og OMF-foretak per 30.09.2015.

Figur 4.15: Utvikling i markedsfinansiering, banker og OMF-foretak

Nærmere om OMF-foretakene

23 kredittforetak utsteder OMF i Norge. Av disse er 18 heleid av banker, mens fem er deleid av flere banker. OMF-foretakene hadde 1 146 mrd. kroner i brutto utlån til kunder ved utgangen av tredje kvartal 2015.

OMF skiller seg fra andre obligasjoner ved at eierne av verdipapiret har lik fortrinnsrett til dekning av sine krav i en sikkerhetsmasse dersom OMF-foretaket skulle misligholde forpliktelsene sine. Verdien av sikkerhetsmassen må til enhver tid overstige verdien av OMFene. Overpantsettelsen ligger normalt mellom 10 og 15 prosent. Gjennomsnittlig belåningsgrad på utlån som inngår i sikkerhetsmassen ligger mellom 45 og 55 prosent for de fleste OMF-foretakene, og har endret seg lite det siste året.

Resultatene for heleide OMF-foretak inngår i bankenes konsernregnskap, og er dermed inkludert i omtalen av banker. De heleide OMF-foretakene hadde en utlånsvekst siste tolv måneder på 4,6 prosent gjennom overføringer eller formidlinger av lån fra banker til boligkredittforetak.

Tabell 4.3: Balanseposter heleide OMF-foretak (18 selskaper)

	30.09.2015	30.09.2014	
	Mill. kr	Mill. kr	% vekst
Forvaltningskapital	1 003 682	920 886	9,0
Brutto utlån til kunder	892 363	853 504	4,6
herav utlån sikret med pant i bolig/næringseiendom	863 118	824 543	4,7
Fyllingssikkerhet	78 775	45 289	73,9
Sum sikkerhetsmasse	957 592	885 965	8,1
Gjennomsnittlig overpantsettelse	27,7 %	36,1 %	
Gjeld stiftet v. utstedelse av oblig. m. fortrinnsrett	750 020	650 977	15,2
Gjeld til kredittinstitusjoner	150 287	184 364	-18,5

De deleide OMF-foretakene hadde en forbedring av resultat før skatt sammenlignet med året før. Resultatet er i stor grad påvirket av netto gevinster på finansielle derivater for sikringsformål. For de deleide OMF-foretakene økte utlånene med 3,3 prosent det siste året.

Resultatrapport for finansinstitusjoner, 1.-3. kvartal 2015
Kredittinstitusjoner

Tabell 4.4: Resultatposter deleide OMF-foretak (5 selskaper)

	1.-3. kvartal 2015		1.-3. kvartal 2014	
	Mill. kr	% av GFK	Mill. kr	% av GFK
Netto renteinntekter	997	0,39	1 051	0,46
Andre inntekter	16	0,01	-531	-0,23
herav verdiendr. finansielle instrumenter	384	0,15	-80	-0,04
Andre kostnader	90	0,03	89	0,04
herav lønn og personalkostnader	42	0,02	42	0,02
Resultat før tap på utlån	919	0,36	427	0,19
 Bokførte tap på utlån	 0	 0,00	 0	 0,00
Resultat før skatt	918	0,36	427	0,19
 Skattekostnad	 245	 0,10	 114	 0,05
Resultat etter skatt	673	0,26	313	0,14

Tabell 4.5: Balanseposter deleide OMF-foretak (5 selskaper)

	30.09.2015	30.09.2014	
	Mill. kr	Mill. kr	% vekst
Forvaltningskapital	359 767	303 508	18,5
Brutto utlån til kunder	253 213	245 020	3,3
herav utlån sikret med pant i bolig/næringseiendom	252 710	244 520	3,3
 Fyllingssikkerhet	 17 564	 24 616	 -28,6
Sum sikkerhetsmasse	280 538	273 769	2,5
Gjennomsnittlig overpantsettelse	12,3 %	13,7 %	
 Gjeld stiftet v. utstedelse av oblig. m. fortrinnsrett	 249 889	 240 856	 3,8
Gjeld til kredittinstitusjoner	39 437	13 788	186,0

Utenlandske bankers filialer i Norge

De elleve utenlandske bankenes filialer i Norge hadde en utlånsvekst siste tolv måneder på 17,9 prosent, inkludert utlån i OMF-foretak. Veksten for filialene har steget markert siden årsskiftet. Utenlandske filialer stod for 11 prosent av samtlige bankers utlån til personkunder. Andelen av utlån til innenlandske bedriftskunder var høyere, med 20 prosent. Filialene har økt innskudd fra kunder med 20 prosent siste år.

Tabell 4.6: Hovedposter i regnskapet for utenlandske bankers filialer i Norge

	1.-3.kv.15		1.-3.kv.14	
	Mill.kr	% GFK	Mill.kr	% GFK
Netto renteinntekter	6 765	1,21	6 693	1,37
Andre inntekter	4 615	0,83	3 386	0,69
herav verdiendr. finansielle instrumenter	677	0,12	819	0,17
Driftskostnader	6 042	1,08	4 634	0,95
herav lønn og admin.kost.	3 396	0,61	3 247	0,66
Resultat før tap	5 338	0,96	5 445	1,11
Tap på utlån	367	0,07	566	0,12
Verdifall på ikke finansielle eiendeler	0	0,00	25	0,01
Resultat før skatt	4 971	0,89	4 904	1,00

	30.09.15		30.09.14	
	Mrd.kr		Mrd.kr	Vekst
Forvaltningskapital	775,4		667,4	16,2
Brutto utlån til kunder	561,1		475,8	17,9
Innskudd fra kunder	320,4		267,5	19,8

Øvrige kredittforetak

Gruppen øvrige kredittforetak består av Kommunalbanken, Bolig- og Næringskreditt og Kredittforeningen for Sparebanker med til sammen 483 mrd. kroner i forvaltningskapital. Resultat før skatt for denne gruppen var bedre enn i samme periode i fjor. Hovedårsaken til dette var at ett selskap hadde netto urealiserte gevinster på finansielle instrumenter, mot tap i tilsvarende periode i fjor. Utlånstapene for denne gruppen var marginale.

Tabell 4.7: Resultatposter (3 kredittforetak)

	1.-3. kvartal 2015		1.-3. kvartal 2014	
	Mill. kr	% av GFK	Mill. kr	% av GFK
Netto renteinntekter	1 334	0,40	1 262	0,43
Andre inntekter	445	0,13	-545	-0,18
herav verdiendr. finansielle instrumenter	425	0,13	-582	-0,20
Andre kostnader	170	0,05	148	0,05
herav lønn og personalkostnader	102	0,03	93	0,03
Resultat før tap på utlån	1 607	0,49	566	0,19
 Bokførte tap på utlån	 2	 0,00	 10	 0,00
Resultat før skatt	1 605	0,49	556	0,19
 Skattekostnad	 433	 0,13	 150	 0,05
Resultat etter skatt	1171	0,35	406	0,14

Tabell 4.8: Balanseposter (3 kredittforetak)

	30.09.2015	30.09.2014	% vekst
	Mill. kr	Mill. kr	
Forvaltningskapital	482 448	421 703	14,4
Brutto utlån til kunder	263 853	261 858	0,8
herav utlån vurdert til amortisert kost	132 397	119 063	11,2
herav utlån vurdert til virkelig verdi	131 456	142 795	-7,9
 Gjeld v. utstedelse av verdipapirer	 407 198	 373 750	 8,9
Gjeld til kredittinstitusjoner	23 323	18 642	25,1

Finansieringsselskaper

- Nedgang i netto renteinntekter
- Små endringer i bokførte tap
- Forbrukslån økte med nær 12 prosent

Finansieringsselskapenes hovedområder er leasing og bilfinansiering i tillegg til kortbaserte utlån og annen forbruksfinansiering. Markedet er bredt sammensatt, og det er store variasjoner mellom selskaper når det gjelder resultat- og balanseutvikling. Tallene omfatter 26 norske finansieringsselskaper.

Forbrukslån gis en egen omtale. I tillegg omtales utviklingen i selskaper med leasing/bilfinansiering som kjernevirksomhet, samt utenlandske filialer i Norge.

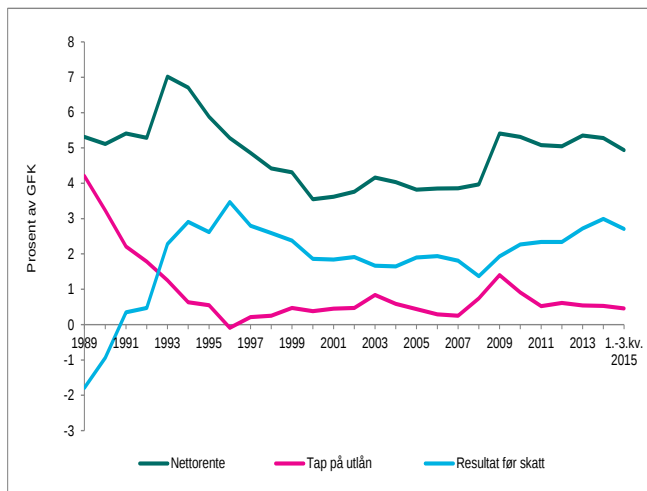
Resultat

Finansieringsselskapenes resultat før skatt var på 2,3 mrd. kroner etter tre kvartaler, en reduksjon på 7 prosent fra samme periode i fjor. Resultatet var påvirket av lavere brutto renteinntekter. I tillegg hadde ett selskap høye engangsinntekter i første til tredje kvartal 2014. Det har vært en nedgang i administrasjonskostnader, mens tapene har ligget på omtrent samme nivå. Egenkapitalavkastningen var lavere enn for tilsvarende periode i fjor.

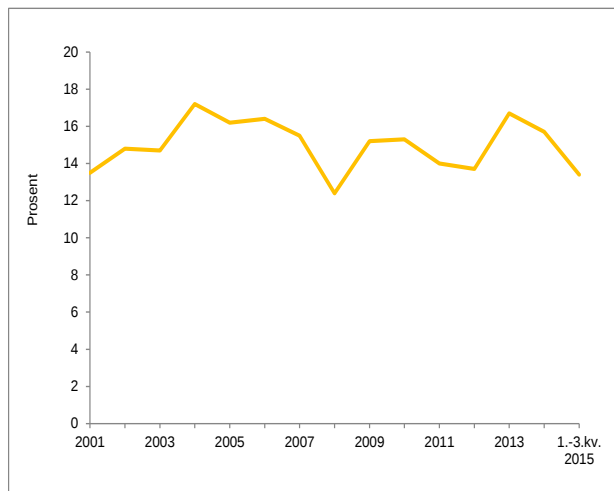
Tabell 4.9: Resultatposter finansieringsselskaper

	1.-3. kvartal 2015		1.-3. kvartal 2014	
	Mill. kr	% av GFK	Mill. kr	% av GFK
Netto renteinntekter	4 196	4,94	4 021	5,21
Andre inntekter	385	0,45	717	0,93
herav verdiendr. finansielle instrumenter	8	0,01	0	0,00
Andre kostnader	1 748	2,06	1 830	2,37
herav lønn og personalkostnader	834	0,98	788	1,02
Driftsresultat før tap	2 687	3,17	2 837	3,68
Bokførte tap på utlån	388	0,46	374	0,48
Resultat før skatt	2 300	2,71	2 464	3,19
Skattekostnad	625	0,74	719	0,93
Resultat etter skatt	1 675	1,97	1 745	2,26
Egenkapitalavkastning	13,4 %		16,1 %	

Figur 4.16: Resultatposter finansieringsselskaper

Figur 4.17: Egenkapitalavkastning finansieringsselskaper

Balanse

Brutto utlån til kunder økte med 9,2 prosent siste tolv måneder, en noe høyere vekst enn ved utgangen av forrige kvartal. Nivået på brutto misligholdte engasjementer var noe lavere enn for ett år siden. Generelt ligger misligholdet i finansieringsselskapene på et høyere nivå enn i bankene.

Tabell 4.10: Balanseposter finansieringsselskaper

	30.09.2015		30.09.2014		
	Mill. kr	% br. utlån	Mill. kr	% br. utlån	% vekst
Forvaltningskapital	118 912		107 298		10,8
Brutto utlån til kunder	109 291		100 112		9,2
herav utlån vurdert til amortisert kost	102 596		93 970		9,2
Tapsnedskrivninger på utlån til amortisert kost	-1 256	-1,2	-1 563	-1,7	-19,6
herav individuelle tapsnedskrivninger	-789	-0,8	-1 117	-1,2	-29,4
herav gruppenedskrivninger	-467	-0,5	-446	-0,5	4,7
Brutto misligholdte lån, 30 dager	4 386	4,0	4 249	4,2	3,2
Gjeld til kredittinstitusjoner	88 209		82 282		7,2

Forbrukslån

Forbrukslån tilbys i form av ulike produkter, og omfatter både kortbaserte lån og andre forbrukslån uten sikkerhet. Den effektive renten varierer mye, avhengig av lånebeløp og nedbetalingstid, men er gjennomgående høy. Både banker og finansieringsselskaper tilbyr forbrukslån. Kredittvurderingene knyttet til forbrukslån er strenge, og selskapene avslår en høy andel av lånesøknadene.

I tabellen nedenfor vises utviklingen i forbrukslån i et utvalg av selskaper som dekker hoveddelen av markedet. Utvalget består av 22 selskaper ved utgangen av tredje kvartal 2015 (12 banker og 10 finansieringsselskaper). Både norske selskaper og utenlandske filialer i Norge inngår i utvalget.

Tabell 4.11: Utviklingen i forbrukslån i et utvalg selskaper*

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	1.-3. kv. 2015
Forbrukslån (mill. kr)	43 352	43 936	48 913	58 118	62 693	68 828	75 302	81 947
Årsvekst %	17,4	1,4	3,0	5,1	7,8	9,8	9,4	11,9
Tap i % av forbrukslån (annualisert)	2,2	3,1	2,7	1,5	1,3	1,3	1,3	-0,2
Nettorente i % av GFK	8,8	11,8	12,0	11,3	11,6	11,6	11,4	11,1
Resultat ord.drift i % av GFK (annualisert)	3,3	5,4	5,7	6,5	6,9	7,0	7,0	7,6
Brutto misligh. lån, 90 dg, i % av forbrukslån	6,5	6,1	5,9	5,0	4,5	4,7	4,5	5,9
Brutto misligh. lån, 30 dg, i % av forbrukslån			10,0	8,4	7,6	7,4	7,2	8,0

*Utvalget ble utvidet i 2012. Årsvekst er beregnet på grunnlag av sammenlignbart utvalg.

God lønnsomhet over lengre tid har gjort forbrukslån attraktivt for nye tilbydere. Dette reflekteres i at veksten i en lengre periode har vært høyere enn den generelle kredittveksten til personkunder. Det var en sterk økning i forbrukslån i årene frem mot finanskrisen i 2008. Veksten var klart lavere i etterkant av krisen, men har økt igjen de siste årene. Ved utgangen av tredje kvartal 2015 var årsveksten 11,9 prosent, en klar økning i forhold utgangen av andre kvartal. Veksten varierte imidlertid mye mellom de ulike selskapene i utvalget, og samlet vekst var i stor grad påvirket sterk vekst i enkeltelskaper. En del av veksten har kommet i det utenlandske markedet. Hvis denne holdes utenfor, ville samlet årsvekst for utvalget ligget i underkant av 10 prosent, mot 7 prosent ett kvartal tidligere.

Netto renteinntekter har siden 2009 ligget stabilt på godt over 10 prosent av GFK, noe som viser at selskapene priser inn den høyere risikoen som er knyttet til forbrukslån i forhold til lån med pantekring. Målt i forhold til GFK var resultatet per tredje kvartal 2015 noe bedre enn for hele 2014. Dette skyldtes inntektsføring av tidligere bokførte tap, ellers ville tapene ligget på samme nivå som foregående år. Misligholdte lån i prosent av forbrukslån har også ligget forholdsvis stabilt, men er generelt høyere enn for andre virksomhetsområder i banker og finansieringsselskaper. Økningen per tredje kvartal 2015 skyldtes justeringer i ett selskap.

Leasing og bilfinansiering

Finansieringsselskaper med leasing og bilfinansiering som hovedområde (10 selskaper), hadde en økning i resultat før skatt på 15 prosent sammenlignet med fjoråret. Hovedårsaken til forbedringen var en nedgang i bokførte tap. Utlånene økte med 9,3 prosent siste tolv måneder.

Tabell 4.12: Resultatposter (10 norske finansieringsselskaper)

	1.-3. kvartal 2015		1.-3. kvartal 2014	
	Mill. kr	% av GFK	Mill. kr	% av GFK
Netto renteinntekter	2 364	3,35	2 206	3,43
Andre inntekter	358	0,51	269	0,42
herav verdiendr. finansielle instrumenter	7	0,01	1	0,00
Andre kostnader	966	1,37	887	1,38
herav lønn og personalkostnader	575	0,81	530	0,83
Driftsresultat før tap	1 697	2,40	1 555	2,42
Bokførte tap på utlån	137	0,19	197	0,31
Resultat før skatt	1 561	2,21	1 358	2,11
Skattekostnad	428	0,61	429	0,67
Resultat etter skatt	1133	1,60	930	1,45

Tabell 4.13: Balanseposter (10 norske finansieringsselskaper)

	30.09.2015		30.09.2014		
	Mill. kr	% br. utlån	Mill. kr	% br. utlån	% vekst
Forvaltningskapital	98 222		89 188		10,1
Brutto utlån til kunder	92 117		84 293		9,3
herav leasing	60 858		56 911		6,9
Leasing totalt i norske selskaper*	100 111		91 852		9,0
Tapsnedskrivninger på utlån til amortisert kost	-1 013	-1,1	-939	-1,1	7,9
herav individuelle tapsnedskrivninger	-702	-0,8	-663	-0,8	6,0
herav gruppenedskrivninger	-311	-0,3	-277	-0,3	12,4
Brutto misligholdte lån, 30 dager	3 383	3,7	3 211	3,8	5,4
Gjeld til kredittinstitusjoner	76 873		72 155		6,5

*omfatter 15 finansieringsselskaper og banker

Utenlandske finansieringsselskapers filialer i Norge

De utenlandske filialene i Norge hadde om lag 32 prosent av finansieringsselskapenes totale utlån ved utgangen av tredje kvartal.

Tabell 4.14: Balanseposter (18 filialer av utenlandske finansieringsselskaper)

	30.09.2015	30.09.2014	Vekst i %
	Mill. kr	Mill. kr	
Forvaltningskapital	56 283	43 985	28,0
Brutto utlån til kunder	52 896	41 640	27,0
herav leasing (10 filialer)	13 245	12 441	6,5
Leasing totalt i utenlandske filialer*	19 855	18 619	6,6

*omfatter 12 utenlandske filialer av finansieringsselskaper og banker

5 Forsikring

Livsforsikringsselskaper

- Nedgang i både bokført og verdijustert avkastning
- Betydelig reduserte inntekter på finansielle eiendeler
- Bufferkapitalutnyttelsen i stresstestene svekket fra andre til tredje kvartal som følge av lavere renter og fall i aksjemarkedet

Resultat

Livsforsikringsselskapene fikk et resultat før skatt på 5,9 mrd. kroner (0,6 % av GFK) i første til tredje kvartal 2015. Dette var 764 mill. kroner mer enn i samme periode i fjor, men uendret målt som andel av GFK. Verdijustert resultat, som er resultat før overføring til kursreguleringsfondet, var 2 mrd. kroner (0,2 % av GFK). Dette var en betydelig nedgang fra samme periode i fjor, da det verdijusterte resultatet var 14 mrd. kroner (1,7 % av GFK). Nedgangen skyldes blant annet fall i aksjemarkedene i tredje kvartal, både i Norge og internasjonalt. Der man i første halvår 2015 så en generell økning i internasjonale og norske lange statsrenter, har både amerikanske og norske lange statsrenter svekket seg i første til tredje kvartal¹. Resultatet er klart svakere i tredje kvartal enn i de to første kvartalene i 2015.

Tabell 5.1: Utvalgte resultatposter

RESULTAT	1.-3. kvartal 2015		1.-3. kvartal 2014	
	Mill. kr	% av GFK	Mill. kr	% av GFK
Forfalte bruttopremier	69 678	7,6	68 486	8,1
Netto inntekter fra investeringer i kollektivporteføljen	21 146	2,3	39 287	4,6
herav renteinntekter og utbytte på finansielle eiendeler	17 848	1,9	18 792	2,2
herav gevinster ved realisasjon	-4 499	-0,5	6 536	0,8
herav verdiendringer	-220	0,0	9 284	1,1
Utbetalte erstatninger	-36 821	-3,9	-34 542	-4,1
Endring i forsikringsforpliktelser - kontraktsfastsatte forpliktelser	-12 967	-1,4	-44 127	-5,2
Midler tilordnet forsikringskontraktene - kontraktsfastsatte forpliktelser	-5 540	-0,6	-8 522	-1,0
Forsikringsrelaterte driftskostnader	-4 526	-0,5	-4 400	-0,5
Resultat av teknisk regnskap (kundeporteføljene)	3 817	0,4	2 999	0,4
Resultat av ikke-teknisk regnskap (selskapsporteføljen)	2 046	0,2	2 100	0,2
Resultat før skatt	5 863	0,6	5 099	0,6
Endringer i kursreguleringsfond	-3 842	-0,4	8 881	1,0
Verdijustert resultat før skatt	2 021	0,2	13 981	1,7
Totalresultat (inkl. andre resultatkomponenter) etter skatt	5 445	0,6	3 941	0,5

Selskaperenes forfalte bruttopremier utgjorde 69,7 mrd. kroner i de tre første kvartalene i 2015. Målt mot GFK var dette en svak nedgang sammenlignet med samme periode i fjor. Utbetalte erstatninger utgjorde 36,8 mrd. kroner, også en svak nedgang sammenlignet med første til tredje kvartal i 2014.

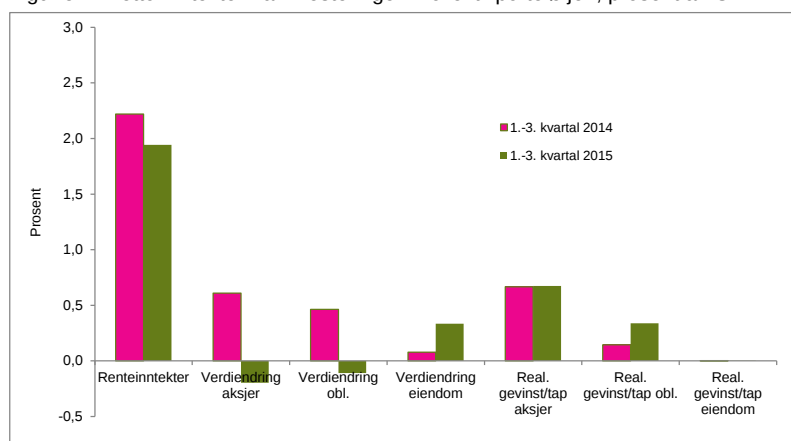
¹ Se kapittel 2 Makrobakgrunn for mer informasjon.

Livselskapene hadde et realisert tap på finansielle eiendeler på 4,5 mrd. kroner i første til tredje kvartal 2015, mot en realisert gevinst på 6,5 mrd. kroner i samme periode i 2014. Nedgangen skyldes betydelig realiserde tap på derivater. De urealiserte tapene (verdiendringer) på investeringene i kollektivporteføljen utgjorde 220 mill. kroner, mot en urealisert gevinst på 9,3 mrd. kroner i de tre første kvartalene i 2014. De realiserde og urealiserte tapene bidro til at inntektene fra investeringer i kollektivporteføljen nesten ble halvert, fra 39 mrd. kroner i første til tredje kvartal 2014 til 21 mrd. kroner i første til tredje kvartal 2015.

Netto inntekter fra investeringer i investeringsvalgporteføljen falt fra 7,5 mrd. kroner i første til tredje kvartal 2014 til 350 mill. kroner i samme periode i år.

Kursreguleringsfondet ble redusert med 3,8 mrd. kroner i første til tredje kvartal 2015, mot en økning på 8,8 mrd. kroner i samme periode i fjor.

Figur 5.1: Netto inntekter fra investeringer i kollektivporteføljen, prosent av GFK*

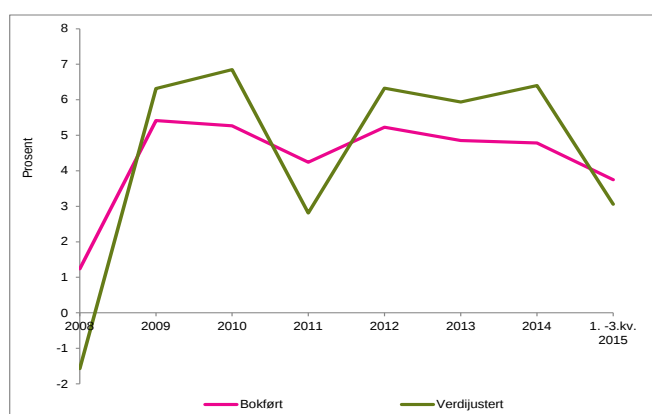
*Verdiendringer og realiserde tap/gevinster på derivater er ikke inkludert i figuren

Avkastning i kollektivporteføljen

Kollektivporteføljen omfatter ytelsespensjon, fripoliser og øvrige kontrakter der kundene er garantert en årlig minsteavkastning. Bokført kapitalavkastning i kollektivporteføljen var 2,8 prosent (ikke annualisert) i første til tredje kvartal, mot 3,6 prosent (ikke annualisert) i tilsvarende periode i 2014.

Den verdijusterte avkastningen, som inkluderer de urealiserte verdiendringene, ble halvert fra 4,6 prosent (ikke annualisert) i første til tredje kvartal 2014 til 2,3 prosent (ikke annualisert) i samme periode 2015.

Figur 5.2: Avkastning i kollektivporteføljen (annualisert)

Balanse

Livsforsikringsselskapenes totale forvaltningskapital var 1 257 mrd. kroner ved utgangen av tredje kvartal 2015. Kollektivporteføljen, som består av kontrakter med rentegaranti, utgjør hoveddelen av balansen med 951 mrd. kroner. Gjenstående oppreserveringsbehov var omlag 14 mrd. kroner ved utgangen av 2014. Omtalen under er hovedsakelig knyttet til investeringene i kollektivporteføljen hvor selskapene (eierne) bærer avkastningsrisikoen.

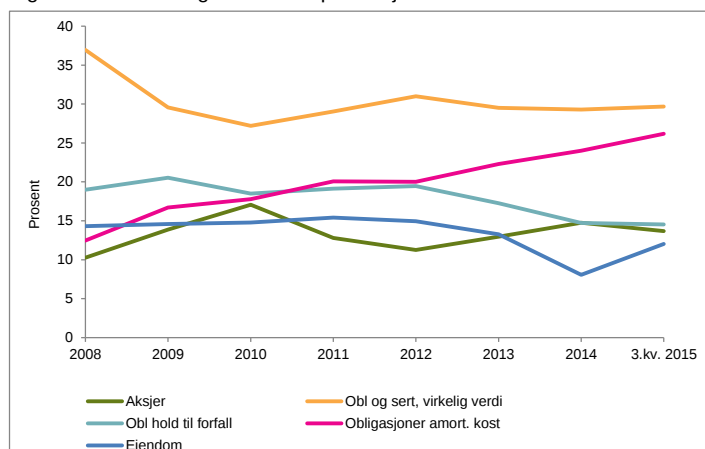
Tabell 5.2: Utvalgte balanseposter (total balanse)

	30.09.2015		30.09.2014	
	Mill. kr	% av FK	Mill. kr	% av FK
Bygninger og faste eiendommer (inkl. eiendomsselskaper)	81 253	6,5	117 216	10,0
Finansielle eiendeler til amortisert kost	411 850	32,8	375 325	32,0
Finansielle eiendeler til virkelig verdi	672 712	53,5	636 286	54,2
herav aksjer og andeler	233 230	18,5	215 825	18,4
herav obligasjoner og sertifikater	411 198	32,7	387 564	33,0
Sum eiendeler (forvaltningskapital)	1 257 529	100,0	1 173 750	100,0
herav eiendeler i selskapsporteføljen	122 584	9,7	109 556	9,3
herav eiendeler i kollektivporteføljen	951 270	75,6	916 002	78,0
herav eiendeler i investeringsvalgporteføljen	183 021	14,6	147 645	12,6
Forsikringsforpliktelser - kontraktsfastsatte forpliktelser	938 427	74,6	909 033	77,4
herav premiereserve	838 140	66,6	817 049	69,6
herav kursreguleringsfond	35 178	2,8	33 765	2,9
herav tilleggsavsetninger	30 760	2,4	25 053	2,1

Aksjeandelen i kollektivporteføljen har vært tilnærmet uendret siden utgangen av 2014, og var 14 prosent for livsselskapene samlet ved utgangen av tredje kvartal.

Obligasjoner målt til virkelig verdi utgjorde 30 prosent av kollektivporteføljen ved utgangen av tredje kvartal 2015, omtrent det samme nivået som for samme periode i 2014. Obligasjoner holdt til forfall og øvrige obligasjoner målt til amortisert kost var nokså uendret fra samme periode i fjor, med hhv. 15 og 26 prosent.

Figur 5.3: Investeringer i kollektivporteføljen

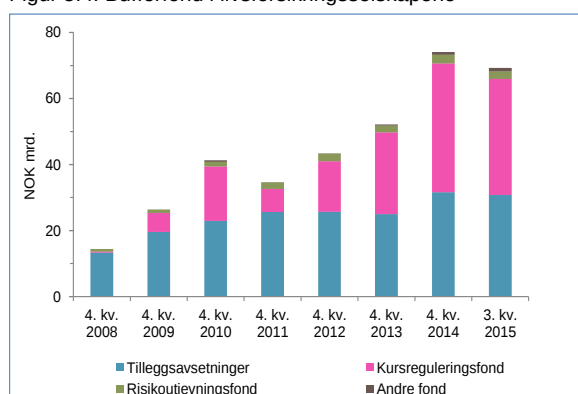
I investeringsvalgporteføljen, som i hovedsak består av kontrakter uten garantert rente, var aksjeandelen 55 prosent ved utgangen av tredje kvartal 2015, mens andelen obligasjoner var 42 prosent. Disse andelenes er uendret fra samme periode i 2014.

Soliditet og stresstester

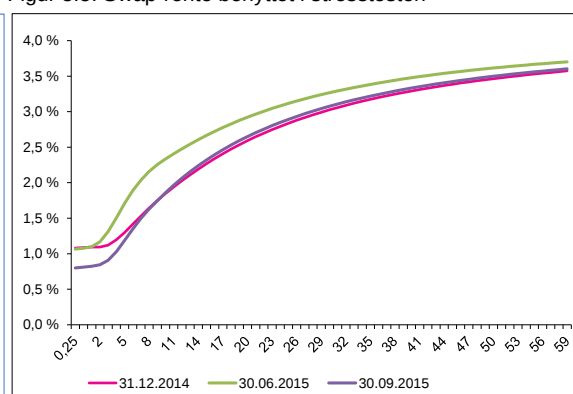
Kapitaldekningen for livsforsikringsselskapene samlet var 8,9 prosent ved utgangen av tredje kvartal 2015. Samtlige selskaper oppfylte kapitaldekningskravet på 8 prosent.

Foretakene kan gjennom ulike fond jevne ut avkastnings- og risikoresultatene noe, slik at gode resultater et enkelt år kan dekke svakere avkastningsresultater senere år. Dette gjør at selskapene kan ta noe mer risiko enn de ellers kunne ha gjort. Størrelsen på fondene som er opparbeidet gjennom tidligere års meravkastning (avkastning utover garantert rente), og som kan benyttes til utjevning av resultatet, sier noe om pensjonsinnsparningenes evne til å møte svake avkastnings- og risikoresultater fremover. Ved utgangen av tredje kvartal 2015 var samlede bufferfond i livsforsikringsselskapene på 69 mrd. kroner, som tilsvarer 8 prosent av forsikringsforpliktelsene. Kursreguleringsfondet ble redusert med 4 mrd. kroner i de tre første kvartalene i 2015, og i tredje kvartal isolert ble det redusert med 6 mrd. kroner. Størrelsen på bufferfondene varierer mellom selskapene, og også mellom kontrakter innenfor et selskap.

Figur 5.4: Bufferfond i livsforsikringsselskapene

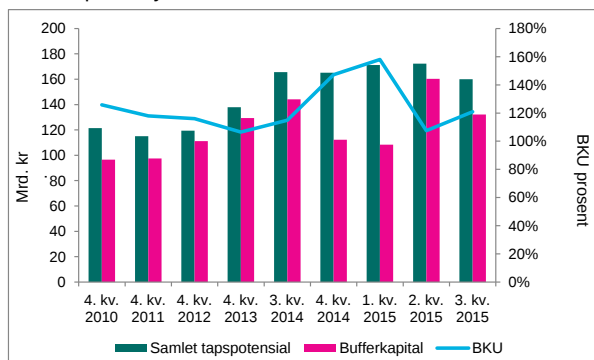

Figur 5.5: Swap-rente benyttet i stresstesten

Forsikringsselskapene rapporterer stresstester til Finanstilsynet hvert kvartal. Stresstestene erstattes av Solvens II-rapportering fra 1. januar 2016. I stresstest I er metodikk og forutsetninger tilpasset Solvens II. Stresstesten er basert på virkelig verdi av eiendeler og forpliktelser, og vurderer hvilken kapital som vil være tilgjengelig i en situasjon der foretaket må avvikles. I stresstesten beregnes potensialet for tap for alle relevante risikoer, slik som markedsrisiko, forsikringsrisiko og motpartsrisiko, relativt til tilgjengelig kapital (bufferkapitalen). En bufferkapitalutnyttelse over 100 prosent indikerer at selskapets samlede tapspotensial er høyere enn bufferkapitalen. Gitt dagens lave rentenivå er det utfordrende for selskapene å oppfylle kapitalkravene i Solvens II. Dette reflekteres i bufferkapitalutnyttelsen i stresstesten, som i livsforsikringsselskapene er særlig følsom for endringer i rentenivået. Ved utgangen av tredje kvartal 2015 var gjennomsnittlig bufferkapitalutnyttelse på 121 prosent for livsforsikringsselskapene samlet. Dette var svakere enn ved utgangen av første halvår, hovedsakelig som følge av rentefall og nedgang i aksjemarkedene i tredje kvartal. Det er særlig selskaper med stor andel privat ytelsespensjon med garantert avkastning, samt fripoliser, som har de største utfordringene med å oppfylle de kommende kapitalkravene.

Figur 5.6: Samlet tapspotensiale, bufferkapital og bufferkapitalutnyttelse, stresstest I

I figuren over er det ikke tatt hensyn til overgangsregler, som det åpnes for i Solvens II og som selskapene kan søke om å benytte. Beregningene viser at kapitalunderskuddet blir vesentlig redusert ved bruk av overgangsregelen hvor tekniske avsetninger kan innføres over en periode på 16 år.

Skadeforsikringsselskaper

- Lavere finansinntekter svekker totalresultatet
- Marginal resultatbedring i den forsikringsrelaterte driften
- Combined ratio noe lavere enn tilsvarende periode i 2014

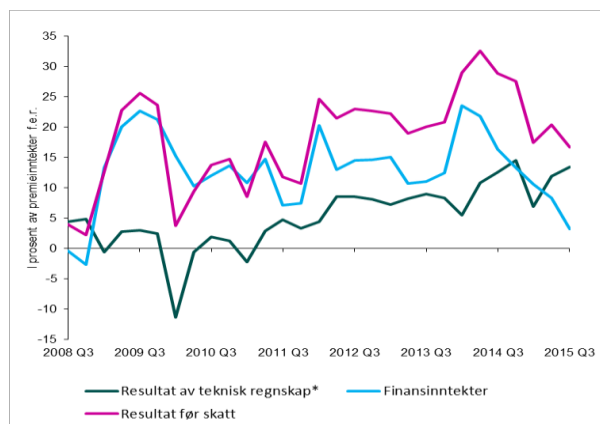
Kapitlet omhandler utviklingen i resultat- og balanseregnskapet for norske skadeforsikringsselskaper, unntatt captives, sjøforsikringsselskapene Gard og Skuld, og Den Norske Krigsforsikring for Skib (DNK). Resultater fra stresstestene gjelder samtlige skadeforsikringsselskaper, med unntak av DNK².

Resultat

Samlet hadde de norske skadeforsikringsselskapene et resultat før skatt på 4,9 mrd. kroner (16,7 prosent av premieinntektene f.e.r.) de tre første kvartalene i 2015. Dette var en reduksjon på 3,1 mrd. kroner sammenlignet med tilsvarende periode i 2014 (og med 12,2 prosentpoeng i forhold til premieinntektene). Nedgangen skyldes en kraftig reduksjon i finansinntektene. Samlet økte premieinntekter for egen regning med 6,3 prosent fra utgangen av tredje kvartal 2014 til 29,2 mrd. kroner per 3. kvartal 2015. Resultatet fra den forsikringsrelaterte driften økte marginalt fra 4,2 mrd. kroner til 4,3 mrd. kroner i samme periode.

² Selskapet har fått godkjent en avvikende metode for beregning av tapspotensial og bufferkapital.

Figur 5.7: Resultater i skadeforsikring

*alloktert investeringsavkastning er fratrukket teknisk resultat

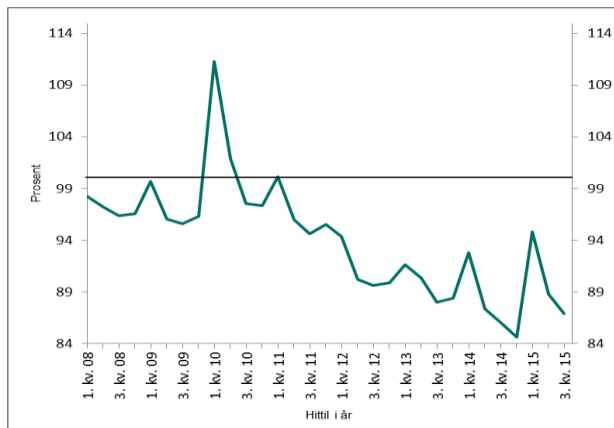
Tabell 5.3: Utvalgte resultatposter for skadeforsikringsselskapene

	1.-3. kvartal 2015		1.-3. kvartal 2014	
	Mill. kr	% av premie	Mill. kr	% av premie
Premieinntekter f.e.r.	29 228		27 497	
Andre forsikringsrelaterte inntekter	222	0,8	193	0,7
Erstatningskostnader f.e.r.	20 492	70,1	19 193	69,8
Forsikringsrelaterte driftskostnader	4 914	16,8	4 471	16,3
Endring i sikkerhetsavsetninger mv	97	0,3	565	2,1
Resultat av teknisk regnskap	4 336	14,8	4 234	15,4
Netto inntekter fra investeringer	925	3,2	4 504	16,4
Andre inntekter	112	0,4	44	0,2
Andre kostnader	86	0,3	43	0,2
Resultat av ikke teknisk regnskap	541	1,9	3 710	13,5
Resultat før skattekostnad	4 877	16,7	7 944	28,9

Combined ratio er et mål på lønnsomheten i den forsikringsrelaterte driften i et forsikringsselskap. Den beregnes som summen av skade- og kostnadsprosenten³. En combined ratio under 100 innebærer at nivået på premieinntektene ligger over summen av erstatnings- og driftskostnadene, og at den forsikringsrelaterte driften har vært lønnsom. Lønnsomheten i den forsikringsrelaterte virksomheten i de tre første kvartalene i 2015 var noe lavere enn i samme periode året før. Combined ratio for skadeforsikringsselskapene samlet var 86,9 prosent, hvilket var 0,9 prosentpoeng høyere enn for tilsvarende periode i 2014. Skadeprocenten økte 0,3 prosentpoeng til 70,1 prosent, mens kostnadsprosenten økte 0,6 prosentpoeng til 16,8 prosent.

³ Skadeprocenten beregnes som erstatningskostnader for egen regning i prosent av premieinntektene for egen regning. Kostnadsprocenten beregnes som forsikringsrelaterte driftskostnader i prosent av premieinntektene for egen regning.

Figur 5.8: Utvikling i combined ratio for skadeforsikringsselskapene samlet

Balanse

Total forvaltningskapital i skadeforsikringsselskapene var 125 mrd. kroner ved utgangen av tredje kvartal 2015, en økning på 5 mrd. kroner fra utgangen av tilsvarende kvartal året før. Finansielle eiendeler som verdsettes til virkelig verdi utgjorde 51 prosent av eiendelene, hvorav aksjer og obligasjoner mv. utgjorde henholdsvis 10 og 39 prosent. Dette er om lag samme nivå som ved utgangen av tilsvarende kvartal i 2014.

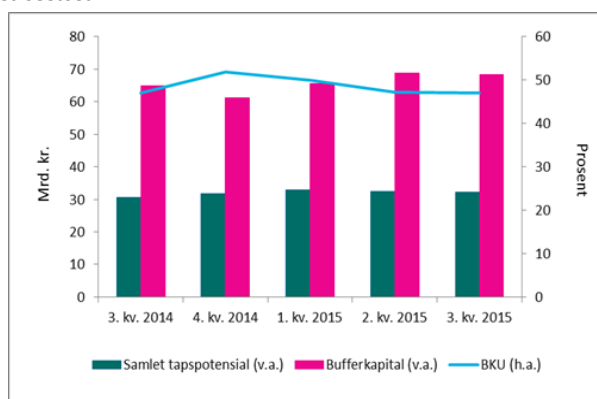
Tabell 5.4: Utvalgte balanseposter for skadeforsikringsselskapene

	30.09.2015		30.09.2014	
	Mill. kr	% av FK	Mill. kr	% av FK
Immaterielle eiendeler	2 889	2	2 492	2
Investeringer	99 619	79	95 695	80
Bygninger og andre faste eiendommer	528	0	481	0
Datterforetak tilknyttet foretak og felleskontrollert virksomhet	12 106	10	10 810	9
Finansielle eiendeler som måles til amortisert kost	22 647	18	22 462	19
Finansielle eiendeler som måles til virkelig verdi	63 819	51	61 387	51
Aksjer og andeler	13 003	10	13 085	11
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	48 597	39	46 676	39
Gjenforsikringsandel av brutto forpliktelser i skadeforsikring	5 816	5	5 457	5
Fordringer	12 410	10	11 468	10
Andre eiendeler	4 032	3	4 417	4
Sum eiendeler (Forvaltningskapital)	125 369	100	120 020	100
Forsikringstekniske avsetninger	74 446	59	71 662	60

Soliditet og stresstester

Kapitaldekningen for skadeforsikringsselskapene var på 32,7 prosent ved utgangen av tredje kvartal 2015. Samtlige selskaper oppfylte kapitaldekningskravet på 8 prosent.

Figur 5.9: Utvikling i tapspotensial og bufferkapital under stresstest I

Stresstest I, som bygger på Solvens II-prinsipper, er basert på virkelige verdier og bufferkapitalen defineres på bakgrunn av en forutsetning om avvikling av foretaket. Bufferkapitalutnyttelsen for skadeforsikringsselskapene samlet⁴ var på 47,1 prosent ved utgangen av tredje kvartal 2015, hvilket er samme nivå som ved utgangen av tilsvarende kvartal i 2014. Bufferkapitalen var på 68 mrd. kroner, en økning på 3 mrd. kroner sammenlignet med samme kvartal i 2014. Samlet tapspotensial økte med 1,5 mrd. kroner, og var på 32 mrd. kroner ved utgangen av tredje kvartal 2015. Ingen av skadeforsikringsselskapene hadde en bufferkapitalutnyttelse over 100 prosent ved utgangen av tredje kvartal 2015.

⁴ Norske skadeforsikringsselskaper, inkludert captives og sjøforsikringsselskapene Gard og Skuld.

6 Resultat og balanse for hver bransje

BANKER (bankkonsern)

Samtlige 123 norske banker

RESULTAT	1.-3. kvartal 2015		1.-3. kvartal 2014	
	Mill. kr	% av GFK	Mill. kr	% av GFK
Renteinntekter m.v.	102 680	2,77	108 836	3,20
Rentekostnader m.v.	45 605	1,23	55 941	1,64
Netto renteinntekter	57 074	1,54	52 895	1,55
Utbytte	2 127	0,06	2 325	0,07
Provisjonsinntekter m.v.	17 120	0,46	16 425	0,48
Provisjonskostnader m.v.	3 768	0,10	3 297	0,10
Netto verdiendr. på finansielle instrumenter	6 423	0,17	7 509	0,22
Andre inntekter	3 118	0,08	3 207	0,09
Lønn- og administrasjonskostnader	29 133	0,79	27 292	0,80
... herav lønn, pensjoner og sosiale ytelser oa.	18 702	0,50	17 835	0,52
Avskrivninger	2 410	0,06	2 708	0,08
Andre kostnader	4 291	0,12	4 072	0,12
Driftsresultat før tap	46 260	1,25	44 993	1,32
Tap på utlån	3 372	0,09	3 780	0,11
Verdifall på ikke-finansielle eiendeler	-89	0,00	-458	-0,01
Resultat før skatt	42 976	1,16	41 672	1,22
Skattekostnad	10 762	0,29	9 813	0,29
Resultat for perioden	32 215	0,87	31 858	0,94

BALANSE	30.09.2015	30.09.2014	
	Mill. kr	Mill. kr	% vekst
Forvaltningskapital	4 863 476	4 319 380	12,6
Brutto utlån til kunder	3 486 580	3 170 338	10,0
Tapsnedskrivninger av utlån (amortisert kost)	-27 770	-24 369	14,0
... herav gruppenedskrivninger	-8 700	-7 750	12,3
Innsk. fra og gjeld til kunder	2 120 582	1 954 146	8,5
Gjeld stiftet ved utsted. av verdipapirer	1 450 071	1 278 487	13,4

KREDITTFORETAK**26 kredittforetak (uten Eksportfinans)**

RESULTAT	1.-3. kvartal 2015		1.-3. kvartal 2014	
	Mill. kr	% av GFK	Mill. kr	% av GFK
Renteinntekter m.v.	30 990	2,39	35 404	2,96
Rentekostnader m.v.	20 251	1,56	23 584	1,97
Netto rente	10 739	0,83	11 819	0,99
Utbytte, andre innt. av verdipap. m. var. avkast.	7	0,00	5	0,00
Provisjonsinntekter m.v.	69	0,01	124	0,01
Provisjonskostnader m.v.	443	0,03	521	0,04
Nto. gev./tap omløpsmidler/fin. eiend. vurd. til virk. verdi	4 073	0,31	-1 491	-0,12
Nto. gev./tap sikringsbokføring/valutakursdifferanser	347	0,03	239	0,02
Andre driftsinntekter	4	0,00	5	0,00
Lønn og administrasjonskostnader	3 151	0,24	4 604	0,39
...herav lønn, pensjoner og sosiale ytelser	168	0,01	159	0,01
Avskrivninger	9	0,00	7	0,00
Andre driftskostnader	202	0,02	165	0,01
Driftsresultat før tap	11 434	0,88	5 405	0,45
Tap på utlån	1	0,00	31	0,00
Resultat før skatt	11 433	0,88	5 375	0,45
Skatt på ordinært resultat	3 040	0,23	1 445	0,12
Resultat for perioden	8 394	0,65	3 930	0,33

BALANSE	30.09.2015	30.09.2014	% vekst
	Mill. kr	Mill. kr	
Forvaltningskapital	1 845 897	1 646 097	12,1
Brutto utlån til kunder	1 409 429	1 360 382	3,6
... herav vurdert til amortisert kost	1 192 702	1 146 864	4,0
...herav vurdert til virkelig verdi	216 727	213 518	1,5
Tapsnedskrivninger av utlån (amortisert kost)	-409	-449	-8,8
...herav gruppenedskrivninger	-213	-217	-1,8
Gjeld til kredittinstitusjoner	213 047	216 794	-1,7
Gjeld v. utstedelse av verdipapirer	1 463 906	1 295 987	13,0

FINANSIERINGSSLESKAPER**26 finansieringsselskaper**

RESULTAT	1.-3. kvartal 2015		1.-3. kvartal 2014	
	Mill. kr	% av GFK	Mill. kr	% av GFK
Renteinntekter m.v.	5 524	6,51	5 549	7,19
Rentekostnader m.v.	1 328	1,56	1 528	1,98
Netto rente	4 196	4,94	4 021	5,21
Utbytte, andre innt. av verdipap. m. var. avkast.	1	0,00	1	0,00
Provisjonsinntekter m.v.	598	0,70	511	0,66
Provisjonskostnader m.v.	546	0,64	423	0,55
Nto. gev./tap omløpsmidler/fin. eiend. vurd. til virk. verdi	5	0,01	0	0,00
Nto. gev./tap sikringsbokføring/valutakursdifferanser	3	0,00	0	0,00
Andre driftsinntekter	324	0,38	629	0,81
Lønn og administrasjonskostnader	1 441	1,70	1 537	1,99
...herav lønn, pensjoner og sosiale ytelser	834	0,98	788	1,02
Avskrivninger	145	0,17	71	0,09
Andre driftskostnader	308	0,36	293	0,38
Driftsresultat før tap	2 687	3,17	2 837	3,68
Tap på utlån	388	0,46	374	0,48
Resultat før skatt	2 300	2,71	2 464	3,19
Skatt på ordinært resultat	625	0,74	719	0,93
Resultat for perioden	1 675	1,97	1 745	2,26

BALANSE	30.09.2015	30.09.2014	
	Mill. kr	Mill. kr	% vekst
Forvaltningskapital	118 912	107 298	10,8
Brutto utlån til kunder	109 291	100 112	9,2
Tapsnedskrivninger av utlån (amortisert kost)	-1 256	-1 563	-19,6
...herav gruppenedskrivninger	-467	-446	4,7
Gjeld til kredittinstitusjoner	88 209	82 282	7,2

LIVSFORSIKRINGSSSELSKAPER**13 livsselskaper**

RESULTAT	1.-3. kvartal 2015		1.-3. kvartal 2014	
	Mill. kr	% av GFK	Mill. kr	% av GFK
Forfalte bruttopremier	69 678	7,6	68 486	8,1
Netto inntekter fra investeringer i kollektivporteføljen	21 146	2,3	39 287	4,6
herav renteinntekter og utbytte på finansielle eiendeler	17 848	1,9	18 792	2,2
herav gevinster ved realisasjon	-4 499	-0,5	6 536	0,8
herav verdiendringer	-220	0,0	9 284	1,1
Utbetalte erstatninger	-36 821	-3,9	-34 542	-4,1
Endring i forsikringsforpliktelser - kontraktsfastsatte forpliktelser	-12 967	-1,4	-44 127	-5,2
herav endring i kursreguleringsfond	3 842	0,4	-8 881	-1,0
Midler tilordnet forsikringskontraktene - kontraktsfastsatte forpliktelser	-5 540	-0,6	-8 522	-1,0
Forsikringsrelaterte driftskostnader	-4 526	-0,5	-4 400	-0,5
Resultat av teknisk regnskap (kundeporteføljene)	3 817	0,4	2 999	0,4
Resultat av ikke-teknisk regnskap (selskapsporteføljen)	2 046	0,2	2 100	0,2
Resultat før skatt	5 863	0,6	5 099	0,6
Endringer i kursreguleringsfond	-3 842	-0,4	8 881	1,0
Verdijustert resultat før skatt	2 021	0,2	13 981	1,7
Totalresultat (inkl. andre resultatkomponenter) etter skatt	5 445	0,6	3 941	0,5

BALANSE	30.09.2015		30.09.2014	
	Mill. kr	% av FK	Mill. kr	% av FK
Bygninger og faste eiendommer (inkl. eiendomsselskaper)	81 253	6	117 216	10
Finansielle eiendeler til amortisert kost	411 850	33	375 325	32
herav investeringer som holdes til forfall	138 113	11	137 677	12
herav utlån og fordringer	248 974	20	220 520	19
Finansielle eiendeler til virkelig verdi	672 712	53	636 286	54
herav aksjer og andeler	233 230	19	215 825	18
herav obligasjoner og sertifikater	411 198	33	387 564	33
Sum eiendeler (forvaltningskapital)	1 257 529	100	1 173 750	100
herav eiendeler i selskapsporteføljen	122 584	10	109 556	9
herav eiendeler i kollektivporteføljen	951 270	76	916 002	78
herav eiendeler i investeringsvalgporteføljen	183 021	15	147 645	13
Forsikringsforpliktelser - kontraktsfastsatte forpliktelser	938 427	75	909 033	77
herav premiereserve	838 140	67	817 049	70
herav kursreguleringsfond	35 178	3	33 765	3
herav tilleggsavsetninger	30 760	2	25 053	2

Resultatrapport for finansinstitusjoner, 1.-3. kvartal 2015

Resultat og balanse for hver bransje

SKADEFORSIKRINGSSELSKAPER

43 skadeforsikringselskaper, uten Captives

Tall i mill. kroner og prosent av premieinntekter f.e.r.

RESULTAT	1.-3. kvartal 2015		1.-3.kvartal 2014	
	Mill. kr	% av premie	Mill. kr	% av premie
Premieinntekter f.e.r.	29 228		27 497	
Andre forsikringsrelaterte inntekter	222	0,8	193	0,7
Erstatningskostnader f.e.r.	20 492	70,1	19 193	69,8
Forsikringsrelaterte driftskostnader	4 914	16,8	4 471	16,3
Endring i sikkerhetsavsetninger mv	97	0,3	565	2,1
Resultat av teknisk regnskap	4 336	14,8	4 234	15,4
Netto inntekter fra investeringer	925	3,2	4 504	16,4
Andre inntekter	112	0,4	44	0,2
Andre kostnader	86	0,3	43	0,2
Resultat av ikke teknisk regnskap	541	1,9	3 710	13,5
Resultat før skattekostnad	4 877	16,7	7 944	28,9

BALANSE	30.09.2015		30.09.2014	
	Mill. kr	% av FK	Mill. kr	% av FK
Immaterielle eiendeler	2 889	2	2 492	2
Investeringer	99 619	79	95 695	80
Bygninger og andre faste eiendommer	528	0	481	0
Datterforetak tilknyttet foretak og felleskontrollert virksomhet	12 106	10	10 810	9
Finansielle eiendeler som måles til amortisert kost	22 647	18	22 462	19
Finansielle eiendeler som måles til virkelig verdi	63 819	51	61 387	51
Aksjer og andeler	13 003	10	13 085	11
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	48 597	39	46 676	39
Gjenforsikringsandel av brutto forpliktelser i skadeforsikring	5 816	5	5 457	5
Fordringer	12 410	10	11 468	10
Andre eiendeler	4 032	3	4 417	4
Sum eiendeler(Forvaltningskapital)	125 369	100	120 020	100
Forsikringstekniske avsetninger	74 446	59	71 662	60

7 Tabeller for grupper

Banker

Tabell 7.1: Resultatposter for gruppen av de 7 store bankene

	1.-3.kv.15		1.-3.kv.14	
	Mill.kr.	% av GFK	Mill.kr.	% av GFK
Netto renteinntekter	40 747	1,39	38 170	1,42
Andre inntekter	20 130	0,68	20 224	0,75
herav verdiendr. finansielle instrumenter	6 641	0,23	6 657	0,25
Driftskostnader	25 038	0,85	24 456	0,91
herav lønn og personalkostnader	13 510	0,46	13 166	0,49
Resultat før tap	35 839	1,22	33 938	1,26
Tap på utlån	1 964	0,07	2 468	0,09
Verdifall på ikke finansielle eiendeler	-54	0,00	-11	0,00
Resultat før skatt	33 929	1,15	31 481	1,17
Skattekostnad	8 558	0,29	7 528	0,28
Resultat etter skatt	25 370	0,86	23 953	0,89
EK-avkastning	13,9		15,3	

Tabell 7.2: Balanseposter for gruppen av de 7 store bankene

	30.09.15		30.09.14		vekst i %
	Mrd.kr	% av br. utlån	Mrd.kr	% av br. utlån	
Forvaltningskapital	3 792,3		3 341,8		13,5
Brutto utlån til kunder	2 583,0		2 366,6		9,1
Tapsnedskrivninger på utlån	-16,0	-0,7	-18,0	-0,8	-11,1
herav individ. tapsnedskr.	-11,6	-0,5	-13,9	-0,6	-16,4
herav gruppenedskrivning	-4,3	-0,2	-4,1	-0,2	6,7
Brutto misligholdte utlån	26,6	1,0	26,7	1,1	-0,3
Gjeld til kredittinstitusjoner	534,3		429,4		24,4
Innskudd fra kunder	1 526,7		1 412,1		8,1
Gjeld ved utst. av verdipapirer	1 160,2		1 011,7		14,7
Innskuddsdekning	59,1		59,7		

Tabell 7.3: Resultatposter for gruppen av de 23 mellomstore bankene

Resultatrapport for finansinstitusjoner, 1.-3. kvartal 2015

Tabeller for grupper

	1.-3.kv.15		1.-3.kv.14	
	Mill.kr.	% av GFK	Mill.kr.	% av GFK
Netto renteinntekter	11 672	2,17	10 355	2,07
Andre inntekter	3 410	0,63	4 133	0,83
herav verdiendr. finansielle instrumenter	-82	-0,02	616	0,12
Driftskostnader	7 351	1,36	6 457	1,29
herav lønn og personalkostnader	3 542	0,66	3 090	0,62
Resultat før tap	7 731	1,44	8 030	1,61
Tap på utlån	1 169	0,22	1 018	0,20
Verdifall på ikke finansielle eiendeler	-33	-0,01	-205	-0,04
Resultat før skatt	6 595	1,22	7 218	1,44
Skattekostnad	1 585	0,29	1 576	0,32
Resultat etter skatt	5 010	0,93	5 642	1,13
EK-avkastning	9,9		12,9	

Tabell 7.4: Balanseposter for gruppen av de 23 mellomstore bankene

	30.09.15		30.09.14		vekst i %
	Mrd.kr	% av br. utlån	Mrd.kr	% av br. utlån	
Forvaltningskapital	758,3		681,3		11,3
Brutto utlån til kunder	649,1		567,3		14,4
Tapsnedskrivninger på utlån	-9,9	-2,1	-4,5	-1,1	118,6
herav individ. tapsnedskr.	-6,4	-1,4	-1,8	-0,4	267,5
herav gruppenedskrivning	-3,4	-0,7	-2,8	-0,7	24,3
Brutto misligholdte utlån	9,0	1,4	9,7	1,7	-7,5
Gjeld til kredittinstitusjoner	37,8		31,4		20,4
Innskudd fra kunder	369,2		334,9		10,2
Gjeld ved utst. av verdipapirer	249,6		224,2		11,3
Innskuddsdekning	56,9		59,0		

Tabell 7.5: Resultatposter for gruppen av de 92 mindre bankene

	1.-3.kv.15		1.-3.kv.14	
	Mill.kr.	% av GFK	Mill.kr.	% av GFK
Netto renteinntekter	4 655	2,03	4 371	2,03
Andre inntekter	1 480	0,64	1 813	0,84
herav kursgev. finansielle instrumenter	-136	-0,06	236	0,11
Driftskostnader	3 445	1,50	3 159	1,47
herav lønn og personalkostnader	1 649	0,72	1 579	0,73
Resultat før tap	2 690	1,17	3 025	1,41
Tap på utlån	239	0,10	294	0,14
Verdifall på ikke finansielle eiendeler	-2	0,00	-242	-0,11
Resultat før skatt	2 453	1,07	2 973	1,38
Skattekostnad	619	0,27	709	0,33
Periodens resultat	1 834	0,80	2 264	1,05
EK-avkastning	8,1		10,8	

Tabell 7.6: Balanseposter for gruppen av de 92 mindre bankene

	30.09.15		30.09.14		vekst i %
	Mrd.kr	% av br. utlån	Mrd.kr	% av br. utlån	
Forvaltningskapital	312,9		296,2		5,6
Brutto utlån til kunder	257,1		238,0		8,0
Tapsnedskrivninger	-1,9	-0,7	-1,9	-0,8	2,7
herav individ. tapsnedskr.	-1,0	-0,4	-0,9	-0,4	4,8
herav gruppenedskrivning	-0,9	-0,4	-0,9	-0,4	0,5
Brutto misligholdte utlån	4,2	1,6	4,8	2,0	-13,1
Gjeld til kredittinstitusjoner	5,5		5,9		-6,2
Innskudd fra kunder	224,7		207,1		8,5
Gjeld ved utst. av verdipapirer	40,3		42,6		-5,4
Innskuddsdekning	87,4		87,0		

